

wetenschappelijk bureau voor
onderzoek, expertise en advies
op het gebied van leefwijzen,
verslaving en daaraan gerelateerde
maatschappelijke ontwikkelingen

Woonwensen en woonmogelijkheden van cliënten die bij De Binnenvest wonen of verblijven

Onderzoek in het licht van de voorgenomen decentralisatie van de
maatschappelijke opvang

Cas Barendregt
Thomas Martinelli
Gerda Rodenburg

Colofon

Woonwensen en woonmogelijkheden van cliënten die bij De Binnenvest wonen of verblijven Onderzoek in het licht van de voorgenomen decentralisatie van de maatschappelijke opvang

Auteurs:

Cas Barendregt

Thomas Martinelli

Gerda Rodenburg

Dit onderzoek is gefinancierd door Stichting De Binnenvest

Rotterdam, april 2017

Het onderzoeksinstituut IVO werkt op een enthousiaste manier samen met opdrachtgevers aan het beantwoorden van vragen rondom leefstijl, verslaving en zorg. Het verbeteren van de situatie van kwetsbaren in de maatschappij speelt daarbij een belangrijke rol.

IVO Instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen en Verslaving

Heemraadssingel 194

3021 DM Rotterdam

T +31 10 425 33 66

E secretariaat@ivo.nl

W www.ivo.nl

Inhoud

Samenvatting		3
1	Inleiding	5
1.1	Woonwensen en woonmogelijkheden	6
1.2	Doelstelling en onderzoeksvragen	6
2	Aanpak	7
2.1	Klankbordgroep	7
2.2	Enquête onder cliënten	7
2.2.1	Vragenlijstontwikkeling	8
2.2.2	Selectie en werving	8
2.2.3	Steekproef	8
2.3	Verwachte benodigde opvangcapaciteit	10
2.4	Casusbeschrijvingen	10
2.5	Deskresearch naar inspirerende voorbeelden	10
2.6	Gesprekken met teamleiders	10
2.7	Analyses	10
3	Resultaten	12
3.1	Enkele achtergrondkenmerken	12
3.2	Waar wonen?	14
3.3	Hoe wonen?	17
3.3.1	Zelfstandig wonen	17
3.3.2	Soort woning	18
3.3.3	Wonen met lotgenoten in de buurt	18
3.3.4	Wonen in een kleine voorziening (2-4 mensen)	19
3.3.5	Woonbegeleiding	20
3.3.6	Wensen versus afspraken	21
3.4	Raming van de benodigde woningcapaciteit in Leiden en omstreken	22
3.5	Housing First	26
4	Conclusies en reflectie	27
4.1	Beantwoording onderzoeksvragen	27
4.2	Reflectie	30
5	Referenties	31

6	Bijlagen	32
	Bijlage 1. Casus Fatma, Ambulante Crisisopvang	32
	Bijlage 2. Casus Frank, Sociaal Pension	34
	Bijlage 3. Casus Jos, Nieuwe Energie	36
	Bijlage 4. Casus Maria, Nieuwe Energie	38
	Bijlage 5. Casus Ronald, Nieuwe Energie	39
	Bijlage 7. Casus Victor, Ambulante Crisisopvang	43
	Bijlage 8. Inspirerende voorbeelden opvang- en woonconcepten	44
	Bijlage 9. Onderbouwing van de schatting woningbehoefte.	50

Samenvatting

De Binnenvest staat voor de opgave een groot deel van de huidige opvang te decentraliseren. Deze opgave deelt zij met alle gemeenten en de woningcorporaties in de regio Holland Rijnland. Om dit proces te ondersteunen heeft IVO de woonwensen en woonmogelijkheden van mensen die wonen of verblijven bij de Binnenvest in kaart gebracht door een representatieve steekproef (n=79) van cliënten met behulp van een vragenlijst te interviewen. Ruim de helft van hen verbleef in Nieuwe Energie, andere verblijfsplaatsen waren: crisisopvang en voorzieningen voor beschermd wonen, waaronder het Sociaal Pension.

Woonwensen verwijzen naar waar mensen willen wonen en hoe ze willen wonen. De woonmogelijkheden gaan met name over de mate van woonbegeleiding die zij zeggen nodig te hebben. Uitgangspunt van de studie is wat mensen zelf rapporteren en niet wat de hulpverlener wenselijk en haalbaar acht. Deze benadering past in de herstelgedachte waarin de cliënt de regie over zijn of haar herstelproces heeft. De (tussentijdse) resultaten van de studie zijn gedeeld in een klankbordgroep met belanghebbenden (gemeenten, De Binnenvest, een woningcorporatie, cliëntvertegenwoordiging, GGZ en verslavingszorg).

Het overgrote deel (80%) van cliënten bij de Binnenvest verblijven bestaat uit mannen. Gemiddelde leeftijd is ruim 46 jaar en 60% van de cliënten heeft een laag opleidingsniveau.

Woonwensen

Ruim 60% van de cliënten zou het liefst in Leiden (blijven) wonen, ruim een derde in de regio Holland Rijnland en vijf procent buiten de regio. Leeftijd en huidige opvangplek spelen geen rol bij de woonplaats van voorkeur. Gevraagd naar hun voorkeur voor centrum op buitenwijk, geven met name de oudere cliënten aan liever in het centrum van stad of dorp te wonen. Minder dan 10% van de cliënten wil niet zelfstandig wonen, iets vaker zijn dat mensen die nu in het Sociaal Pension of in een andere voorziening voor beschermd wonen verblijven. Ongeveer 90% van de cliënten lijkt flexibel als het gaat om het type woning waar ze willen wonen. Een huis met een tuin is mooi maar de cliënten weten ook dat dit niet altijd haalbaar is. De meerderheid wil liever of helemaal niet met lotgenoten (in de buurt) wonen, een aanzienlijke minderheid heeft daar geen problemen mee. Angst voor stigma als mensen bij lotgenoten in de buurt wonen speelt hierin een rol. Het kan ook verstandig zijn om juist niet bij lotgenoten in de buurt te wonen, bijvoorbeeld omdat mensen dan minder snel worden verleid om (samen) middelen te gebruiken. Onder de mensen die zeggen zelfstandig te willen wonen (of daar op zijn minst neutraal tegenover staan) is een aantal mensen (15%) dat geen bezwaar heeft tegen wonen in een kleine voorziening van twee tot vier personen.

Woonmogelijkheden

De benodigde woonbegeleiding is een indicatie van de mate waarin cliënten (volledig) zelfstandig kunnen wonen. Een nipte minderheid (45%) zegt geen of lichte (minder dan één keer per week) woonbegeleiding nodig te hebben. De anderen zeggen medium of intensieve woonbegeleiding nodig te hebben. Dit varieert van één keer per week tot enkele keren per week gedurende korte of langere tijd. De mensen die in een voorziening voor beschermd wonen verblijven, waaronder het Sociaal Pension geven vaker aan intensieve woonbegeleiding nodig te hebben dan de mensen die in Nieuwe Energie of crisisopvang verblijven.

Behoefte aan wooneenheden in Leiden en de regio

Op basis van de jaarcijfers 2016 is een schatting gemaakt van de behoefte aan woningen en wooneenheden in Leiden en de regio. Uit de jaarcijfers blijkt dat er in 2016 in de dag- en nachtopvang en de crisisopvang én in de beschermde woonvormen totaal 575 unieke cliënten waren.

Deze cijfers zijn een lichte overschatting omdat er sommige cliënten dubbel zijn geteld. Een ander aspect dat dit getal kan nuanceren is dat niet iedereen die gebruik maakte van de dag- en nachtopvang ook daadwerkelijk een huisvestingsvraag heeft. We gaan er in de schatting wel vanuit dat al deze mensen een huisvestingsvraag hebben. In principe zullen alle cliënten op enig moment een beroep doen op de woningmarkt, meestal in de vorm van zelfstandig wonen (schatting 500 op jaarbasis) en minder vaak in de vorm van beschermd wonen of groepswonen (schatting 50 op jaarbasis). Twee derde van de cliënten woont bij voorkeur in Leiden, de overige wonen liever in de regio. Bij een volledige realisering van de behoefte aan woningen zal de jaarlijkse behoefte afnemen, mits de instroom constant is.

1 Inleiding

De Binnenvest staat voor de opgave een groot deel van de huidige opvang te decentraliseren. Deze opgave is voor een groot deel ingegeven door het advies van de Commissie Toekomst beschermd wonen (Advies Commissie Toekomst beschermd wonen, 2015). In dit belangrijke advies wordt gesteld dat ook kwetsbare mensen een voorkeur hebben voor zelfstandig wonen in bij voorkeur de eigen vertrouwde omgeving. Dit advies vormt het beleidskader voor het werk van De Binnenvest en betrokken gemeenten in de regio Zuid-Holland Noord. Bij De Binnenvest bestaat al langer het idee om, waar mogelijk, opvang in grootschalige en centraal gelegen voorzieningen af te bouwen. De gedachte is dat kleinschalige opvang dicht bij (het kwijt geraakte) huis de kans op een succesvolle doorstart vergroot. Daarmee worden immers nadelen als stigmatisering en hospitalisering, die op de loer liggen bij grootschalige centrale opvang, zoveel mogelijk voorkomen. Deze gedachte past in de doelstelling van De Binnenvest om haar cliënten zo snel mogelijk (weer) zelfstandig of zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren (Stichting de Binnenvest, 2016b).

De strategische agenda van De Binnenvest sluit aan op het regionale Beleidskader Maatschappelijke Zorg, dat op zijn beurt weer een belangrijke plaats inruimt voor het rapport van de Commissie Toekomst beschermd wonen. Uitgangspunt is dat de cliënt centraal staat en dat de ondersteuning van de cliënt in maatschappelijke zorg een “breed gedragen lokale verantwoordelijkheid” is en dat de opvang kleinschalig en zo lokaal mogelijk georganiseerd is (Holland Rijnland, 2016).

De decentraliseringsopdracht die voor De Binnenvest uit hierboven beschreven visies voortvloeit betreft zowel de dag- en nachtopvang (Nieuwe Energie), het Sociaal Pension en andere vormen van beschermd wonen, als de Crisisopvang. De Binnenvest heeft inmiddels al positieve ervaringen opgedaan met het decentraliseren van de crisisopvang. Mensen die acuut dakloos raken worden niet meer centraal opgevangen, maar op noodlocaties, zoveel mogelijk in de buurt van waar de persoon vandaan komt. De centrale crisisopvang is in 2013 gesloten en daarvoor in de plaats zijn 15 locaties voor noodopvang gekomen. De gemeenten Katwijk en Alphen aan den Rijn werken hier sinds 2016 actief aan mee. Een evaluatie van deze nieuwe vorm van crisisopvang laat zien dat de verblijfsduur in de decentrale opvang ongeveer gelijk is gebleven, de mensen die er gebruik van maken tevreden zijn en dat de kosten van de opvang zijn gedaald (Stichting de Binnenvest, 2016a).

De regio Zuid-Holland Noord heeft ruim een half miljoen inwoners en is verdeeld in 14 gemeenten¹, waarvan Leiden de centrumgemeente vormt. Als centrumgemeente is Leiden verantwoordelijk voor de maatschappelijke opvang in deze regio. Alle gemeenten in de regio zullen door de op handen zijnde decentralisatie van de opvang op enige manier te maken krijgen met de opvang van inwoners die dakloos (dreigen te) raken. Daarnaast zijn woningcoöperaties belangrijke spelers bij het vormgeven van de lokale opvang. Zij stellen onder andere passende en voldoende woonruimte beschikbaar. Dit is een essentieel onderdeel voor het slagen van de decentraliseringsopdracht. De samenwerkingsorganisatie Holland Rijnland, waaraan alle gemeenten in de regio deelnemen, heeft een belangrijke rol in de verdeling van de woonruimte in de regio en is langs deze weg betrokken bij de decentralisatie. Samen met De Binnenvest zijn al deze partijen gebaat bij een betrouwbaar beeld van de woonwensen en woonmogelijkheden van mensen die dakloos (dreigen te) raken.

---

¹ Alphen aan den Rijn, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk Noordwijkerhout, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude

Uiteindelijk moet daarmee de vraag worden beantwoord wat voor soort woonvoorzieningen er lokaal moeten komen en hoeveel van welk type voorzieningen. Dit onderzoek draagt hiervoor bouwstenen aan door de woonwensen en woonmogelijkheden van cliënten van De Binnenvest in kaart te brengen.

1.1 Woonwensen en woonmogelijkheden

Woonwensen verwijst naar de zelf gepercipieerde woonbehoefte van mensen voor wie opvang en woonruimte beschikbaar wordt gemaakt. Dit kan bijvoorbeeld de behoefte aan individuele woonruimte zijn of juist in een groep. Het is niet altijd mogelijk om de woonwensen van mensen die dakloos zijn of dat dreigen te worden te honoreren. De aandacht voor woonwensen is ingegeven door de notie dat (woon)zorg het meest effectief is wanneer deze aansluit op de wensen en leefwereld van de persoon in kwestie. Vanuit een herstelperspectief is de inbreng van de cliënt op zijn of haar hulpverleningstraject en (voorlopig) einddoel essentieel. Daarom zijn in dit onderzoek de woonwensen van de cliënt leidend gemaakt. Woonwensen zijn hypothetisch. Ze worden pas concreet in de onderhandeling tussen hulpverlener en cliënt, wanneer uitstromen of doorstromen aan de orde is. Hulpverlener en cliënt gaan samen na of de woonwensen realistisch en haalbaar zijn. De beschikbaarheid van de woningen speelt daarin een belangrijke rol.

Woonmogelijkheden verwijst naar vaardigheden en beperkingen van mensen, die hun woonopties sturen. De woonmogelijkheden zijn niet altijd in lijn met de woonwensen. Er zijn mensen die met weinig zorg of begeleiding toe kunnen; anderen zullen intensievere en/of langduriger begeleiding nodig hebben.

Het is mogelijk de woonwensen en woonmogelijkheden van de groep die bij De Binnenvest woont of verblijft in kaart te brengen. Er kan een eenvoudige indeling worden gemaakt naar waar mensen willen wonen, bijvoorbeeld in Leiden of in regio Zuid-Holland Noord. Lastiger wordt het wanneer meerdere variabelen van woonwensen en woonmogelijkheden worden gecombineerd. Het leidt al snel tot kleine deelverzamelingen die niet behulpzaam zijn bij het maken van afwegingen in het proces van decentralisatie.

Bij het combineren van woonwensen en woonmogelijkheden moet een balans gevonden worden tussen precisie (kleine groepen) en robuustheid (grote groepen). In de praktijk kunnen per groep meerdere opvangvarianten bestaan, bijvoorbeeld opvang in een kleine groep met mensen die een vergelijkbare achtergrond en problematiek hebben, maar ook gemengde woonvormen met andere doelgroepen (Van de Velden, Tiggeloven, & Wassenberg, 2016). Aan de andere kant kan een locatie geschikt zijn voor meerdere combinaties van woonwensen en woonmogelijkheden. Bijvoorbeeld een galerij op een flat waar begeleiding aanwezig is, voor de ene bewoner een dag per week en voor de andere – met een grotere begeleidingsbehoefte - 7 dagen per week. Het is niet de bedoeling van dit onderzoek passende woonvormen te onderzoeken. Het zwaartepunt ligt bij het maken van een indeling van de woonwensen en woonmogelijkheden van cliënten.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Doel van het onderzoek is het geven van een betrouwbare inschatting van de woonwensen en woonmogelijkheden van cliënten die bij De Binnenvest wonen of verblijven, die behulpzaam is bij de decentralisatieopgave van de maatschappelijke opvang.

De volgende onderzoeksvragen zullen worden beantwoord:

1. Wat zijn kenmerken, woonwensen en woonmogelijkheden (zorgzwaarte) van cliënten van De Binnenvest die nu worden opgevangen in de dag- en nachtopvang (inclusief doorstroomkamers), crisisopvang en het Sociaal Pension?

2. Wat is de verdeling van deze woonwensen en woonmogelijkheden in een dwarsdoorsnede van de populatie van genoemde voorzieningen?
- 3a. Wat is op basis van een dwarsdoorsnede van de populatie de verwachte benodigde (decentrale) opvangcapaciteit in de regio Zuid-Holland Noord?
- 3b. Hoe is de herkomst van cliënten geografisch verdeeld?
- 3c. Zijn er aanwijzingen dat bepaalde combinaties van woonwensen en woonmogelijkheden in de regiogemeenten vaker of minder vaak voorkomen dan in Leiden?
- 3d. Welk deel van de populatie komt naar schatting van buiten de regio?
- 3e. In welke situaties is opvang van een cliënt of gezin buiten de plaats van herkomst wenselijk of nodig? Om welke combinatie van woonwensen en woonmogelijkheden gaat het hier?
4. Welke voorbeelden zijn er elders in het land die ter inspiratie kunnen dienen voor decentrale, kleinschalige maatschappelijke opvang?

2 Aanpak

In dit hoofdstuk beschrijven we de werkwijze binnen het uitgevoerde onderzoek. Er zijn verschillende onderzoeksmethoden gecombineerd (triangulatie) die gezamenlijk een completer en betrouwbaarder beeld opleveren van de woonwensen en woonmogelijkheden dan afzonderlijke onderzoeksmethoden. Zo is gebruik gemaakt van een enquête naar woonwensen onder cliënten van De Binnenvest (paragraaf 2.2), zijn enkele ‘typische’ casussen onderzocht en beschreven (paragraaf 2.3 en bijlage) en zijn inspirerende landelijke voorbeelden van decentrale opvang verzameld (paragraaf 2.4 en bijlage). Ook hebben we informatie verzameld via gesprekken met teamleiders van de betrokken voorzieningen (paragraaf 2.5).

Voor het onderzoek is een klankbordgroep in het leven geroepen waarin relevante regionale partijen, zoals gemeenten, woningcorporatie en zorgpartners, zijn vertegenwoordigd. We starten het hoofdstuk met een beschrijving hiervan in paragraaf 2.1.

2.1 Klankbordgroep

Op drie momenten gedurende het onderzoek is de klankbordgroep bijeengekomen. De klankbordgroep is ingesteld om te waarborgen dat het onderzoek zoveel mogelijk leidt tot relevante en bruikbare resultaten teneinde het draagvlak voor de decentralisatieopgave te vergroten.

In de klankbordgroep hadden zitting: een vertegenwoordiger van de gemeente Leiden en van een kleinere gemeente (Katwijk), van een woningcorporatie (Dunavie), van een GGZ-instelling (Rivierduinen), van de Verslavingszorg (Brijder) en van de cliëntenraad van De Binnenvest (voorzitter). Ook de manager zorg en de kwartiermaker decentralisatie van De Binnenvest namen deel aan de klankbordgroep.

2.2 Enquête onder cliënten

Een enquête onder een aselecte steekproef van cliënten die wonen of verblijven bij De Binnenvest is in dit onderzoek de belangrijkste empirische basis aan de hand waarvan de woonwensen van cliënten in kaart zijn gebracht. In totaal zijn 79 cliënten geïnterviewd.

In de enquête konden de respondenten zelf aangeven wat zij belangrijk vinden. Uitspraken van cliënten zijn niet gewogen op hun realiteitsgehalte. Risico van deze werkwijze is dat respondenten onrealistische fantasieën uiten over waar en hoe ze willen wonen.

De enige rem hierop wordt gevormd door de interviewer die relativerende vragen kan stellen voordat het definitieve antwoord wordt genoteerd. In de praktijk, echter, bleken respondenten zich goed te realiseren dat dromen dromen zijn, getuige de grapjes die gemaakt werden over mooie huizen op mooie locaties. We hadden de indruk dat de meeste respondenten wel degelijk rekening hielden met hun situatie en mogelijkheden bij het beantwoorden van de vragen naar woonwensen en woonmogelijkheden.

2.2.1 Vragenlijstontwikkeling

De vragenlijst die bij cliënten is afgenomen, is in meerdere stappen tot zijn definitieve vorm gekomen. Met behulp van de teamleiders van de betrokken voorzieningen (Nieuwe Energie, crisisopvang, RIBW en Sociaal Pension) zijn 7 (voor de groep cliënten van De Binnenvest representatieve) personen geselecteerd. Deze personen zijn geïnterviewd met een concept-vragenlijst. Op basis van deze proefinterviews is de vragenlijst enkele keren bijgesteld.

De concept-vragenlijst is vervolgens besproken in de klankbordgroep. Het commentaar leidde tot een aanscherping van de vragenlijst, met name ten aanzien van de woonwensen. Het laatste concept is tot slot voorgelegd ter goedkeuring aan De Binnenvest.

2.2.2 Selectie en werving

Met behulp van het cliënt registratiesysteem (REGAS) van De Binnenvest en actuele slaaplijsten van nachtopvang Nieuwe Energie is een aselechte steekproef van cliënten uit de nachtopvang, ambulante crisisopvang (crisisopvang), Sociaal Pension en Beschermd Wonen getrokken. Aan de hand van de contactgegevens uit REGAS en van (woon)begeleiders die hebben geholpen bij het contactleggen met geselecteerde cliënten, kregen alle geselecteerde cliënten een brief, ondertekend door De Binnenvest en de cliëntenraad, waarin het onderzoek werd aangekondigd en medewerking werd gevraagd.

2.2.3 Steekproef

De gecombineerde lijsten van Nieuwe Energie en de opgeschoonde lijst uit REGAS bevatten in totaal 162 cliënten waarvan er 79 zijn geïnterviewd. In tabel 2.1 staat een overzicht van de voorzieningen waar we de cliënten hebben geworven. We hebben 49% van het totaal aantal cliënten dat, op de datum van de steekproeftrekking bij De Binnenvest woont of verblijft, geïnterviewd.

Tabel 2.1 Vindplaats respondenten (n=79)

	Op de lijst	Geïnterviewd	% van op de lijst	% van totaal aantal respondenten
Nieuwe Energie	84	43	51%	54%
Sociaal Pension	28	13	46%	16,5%
Beschermd Wonen	27	13	48%	16,5%
Crisisopvang	17*	8	47%	10%
Bijzondere woonvorm	6 [#]	2	33%	3%
Totaal	162	79	49%	100%

*De woonvorm 'crisisopvang' had in totaal 49 cliënten op de lijst, echter betrof het voornamelijk gezinnen/samenwonende partners (inclusief kinderen). De selectie is om die reden op basis van de verschillende adressen (17 in totaal) gemaakt.

[#]Door een misverstand zijn per abuis twee mensen geselecteerd en geïnterviewd die in een bijzondere woonvorm zitten (containerwoning). Vanuit de gedachte dat deze mensen ook woonwensen hebben die niet per se afwijken van andere cliënten, zijn deze mensen wel meegenomen in de analyses.

Non-respons

De initiële selectie te interviewen personen bestond uit 97 mensen. Een aantal (18) van hen is niet geïnterviewd. Tien personen van de lijst zijn niet benaderd omdat het gewenste quotum van 50% in die voorziening was bereikt. Anderen zijn niet geïnterviewd omdat ze geen cliënt meer bleken te zijn van De Binnenvest (twee personen, 1x crisisopvang, 1x BW) of waren opgenomen in het ziekenhuis (1 persoon, Sociaal Pension). Eén persoon (crisisopvang) kon niet meewerken omdat ze net was bevallen en 4 anderen wilden simpelweg niet meedoen (1x BW en 3x Nieuwe Energie).

In tabel 2.2. staan enkele demografische kenmerken van de geïnterviewde personen. De jongste respondent was 25 jaar en de oudste 70 jaar.

Tabel 2.2 Demografische gegevens (n=79)

Geslacht	Man	80%
	Vrouw	20%
Leeftijd (gem.)		46,5 jaar
Opleidingsniveau ²	Basis	29%
	Lager	33%
	Middelbaar	25%
	Hoger	8%
	Niet te classificeren*	5%
	Totaal	100%

*Enkele buitenlandse onderwijsniveaus waren niet te classificeren.

² Basis = alleen lager onderwijs; Lager = LBO, MAVO, VMBO, MBO kort; Middelbaar = MBO, HAVO, VWO; Hoger = HBO, WO.

2.3 Verwachte benodigde opvangcapaciteit

Op basis van de jaarcijfers 2016 van De Binnenvest hebben we een raming gemaakt van de benodigde opvangcapaciteit. De resultaten van de enquête zijn behulpzaam om in te schatten hoeveel zelfstandige woningen nodig zijn en hoeveel mensen kunnen worden opgevangen/gehuisvest in kleine voorzieningen. De raming wordt uitgewerkt in paragraaf 3.4.

2.4 Casusbeschrijvingen

De 7 personen die werden aangedragen voor de proefinterviews (zie §2.2.1) werden door de teamleiders als representatief voor (subgroepen in) hun cliëntenbestand gezien. Van de gesprekken met deze personen zijn 7 ‘typische’ casusbeschrijvingen gemaakt. Informatie hieruit is verwerkt in de resultaten. De casusbeschrijvingen zijn een weerslag van de ervaring van cliënten en niet een beschrijving van de werkwijze van De Binnenvest. De volledige casusbeschrijvingen staan in bijlage 1 t/m 7.

2.5 Deskresearch naar inspirerende voorbeelden

Om belanghebbenden bij de decentralisatie te kunnen voorzien van inspirerende voorbeelden hebben we voorbeelden verzameld van decentrale woonvormen. Housing First is wellicht de meest radicale vorm van decentrale opvang. Er is hierbij geen sprake van opklimmen op de woonladder, maar vanuit de dakloze situatie gaan mensen direct in een woning. Een beknopte beschrijving van dit woonprincipe staat in paragraaf 3.4. Verder is ook gekeken naar alternatieve woonvormen/opvang die eventueel ter inspiratie zouden kunnen dienen. Om te beginnen zijn we gaan zoeken naar (bij ons) bekende woonconcepten en is vervolgens met behulp van relevante zoektermen verder gezocht.

Via de resultaten van deze termen hebben we een aantal voorbeelden kunnen vergaren. Sommige zijn in te delen in nader beschreven concepten, andere voorbeelden staan meer op zichzelf. Er is ook een aantal voorbeelden uit de Magic Mix opgenomen (Van de Velden et al., 2016), een combinatie van alternatieve woonvormen waarin kwetsbare (niet-dragende) doelgroepen samenwonen met sterkere (dragende) doelgroepen. Deze voorbeelden zijn echter geen van allen ‘decentraal’ te noemen, maar kunnen wel eventueel ter inspiratie dienen. Een uitgebreide beschrijving van de verzamelde voorbeelden staat in bijlage 8.

2.6 Gesprekken met teamleiders

Er zijn vier telefonische interviews gehouden met teamleiders van Nieuwe Energie, Sociaal Pension, Beschermd Wonen en crisisopvang. Deze interviews zijn gehouden in plaats van een startbijeenkomst met dezelfde teamleiders, omdat het niet mogelijk bleek om dit voorafgaande aan de ontwikkeling van de vragenlijst te organiseren. De interviewverslagen zijn gebruikt om te reflecteren op de resultaten van de enquête. Aan het eind van de onderzoeksperiode is met dezelfde teamleiders en een vertegenwoordiger van de raad van bestuur een groepsinterview gehouden waarin is gereflecteerd op de validiteit, betrouwbaarheid en de relevantie van de resultaten. Deze bijeenkomst heeft geleid tot het loslaten van het begrip woonprofiel omdat woonprofielen alleen met complexe statistiek (principale componenten analyse) konden worden gegenereerd en waarvan de zeggingskracht uiteindelijk te beperkt bleek.

2.7 Analyses

De vragenlijstgegevens zijn na opschoning en eventuele hercodering geanalyseerd met rechte tellingen en kruistabellen in het statistische data-analyseprogramma SPSS (versie 23).

‘Intensiteit van woonbegeleiding’

Woonmogelijkheden zijn geoperationaliseerd als behoefte aan woonbegeleiding. Op basis van een drietal vragen (wens tot woonbegeleiding, frequentie van woonbegeleiding en gewenste duur van woonbegeleiding) is een variabele “Intensiteit van woonbegeleiding” geconstrueerd met vier categorieën: geen, licht, medium en intensief. Het indelen van benodigde woonbegeleiding in categorieën is arbitrair. We hebben daarom onze keuzes voorgelegd aan een medewerker van De Binnenvest alvorens definitief voor onderstaande indeling te kiezen.

Tabel 2.3 Samengestelde variabele ‘Intensiteit van woonbegeleiding’

Intensiteit	Toelichting op samenstelling van de variabele	Percentage in steekproef
Geen	Wil geen woonbegeleiding	23%
Licht	Frequentie: Minder dan één keer per week Duur: Minder dan drie maanden, of Meer dan drie maanden, maar korter dan een jaar	22%
Medium	Frequentie: Eén keer per week Duur: Meer dan drie maanden, maar korter dan een jaar, of, langer dan één jaar, maar korter dan twee jaar, of, langer dan 2 jaar	37%
Intensief	Frequentie: Enkele keren per week Duur: Meer dan drie maanden, maar korter dan een jaar, of, langer dan één jaar, maar korter dan twee jaar, of, langer dan 2 jaar	19%

Leeftijd

Uit de klankbordgroep kwam de opmerking dat woonbehoeften mede kunnen worden ingegeven door de levensfase waarin iemand zich bevindt. Een persoon die nog een arbeidscarrière voor zich heeft, heeft wellicht ook een ander perspectief op wonen dan iemand die is uitgewerkt. We hebben daarom bij de belangrijkste variabelen aanvullende analyses gedaan om na te gaan of er een samenhang is met leeftijd. Daartoe hebben we de geïnterviewde personen ingedeeld in drie leeftijdscategorieën:

- jongste categorie, 25 t/m 34 jaar;
- midden categorie, 35 t/m 54 jaar;
- oudste categorie, 55 jaar of ouder.

Voorziening

Er zijn vragenlijsten afgenomen bij cliënten van verschillende voorzieningen. Een relevant verschil tussen Nieuwe Energie en (in mindere mate) de crisisopvang enerzijds en het Sociaal Pension en Beschermd Wonen anderzijds, is dat in Nieuwe Energie de cliënten ‘ongesorteerd’ bij elkaar zitten. Het verblijf in Nieuwe Energie is tijdelijk en zij die er verblijven stromen door naar diverse woonvormen. Bij een aantal analyses hebben we aanvullende deelanalyses gedaan om na te gaan of er verschillen zijn tussen cliënten van Nieuwe Energie en crisisopvang enerzijds en cliënten van de overige voorzieningen anderzijds.

Kwalitatieve data

De kwalitatieve data zijn vastgelegd in verslagen en beschrijvingen. De casusbeschrijvingen zijn samenvattingen van de gesprekken waarin het accent licht op de huidige situatie en de mogelijkheden voor (toekomstig) wonen. De veldnotities van de interviewer, gemaakt op verschillende dagen en verschillende tijdstippen van de dag, zijn geordend tot een samenhangende beschrijving van enkele subgroepen die in Nieuwe Energie verblijven. Van de interviews met de teamleiders zijn verslagen gemaakt geordend naar omschrijving van de cliëntenpopulatie, doorstroommogelijkheden en overige bevindingen. Het groepsinterview met de teamleiders (begin januari) is vastgelegd in een verslag. Dit verslag is gebruikt om de resultaten van de rapportage te nuanceren, in te kleuren en toe te lichten.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van het onderzoek, grotendeels op basis van de uitgevoerde enquête. Eerst geven we een kleine toelichting op de kenmerken van de geïnterviewde cliënten aan de hand van de door hen gerapporteerde inkomsten, schulden en middelengebruik (paragraaf 3.1). Centraal in dit hoofdstuk staat waar mensen willen wonen en hoe mensen willen wonen (paragraaf 3.2 en 3.3). Ten aanzien van 'hoe wonen' hebben we de meest relevante variabelen uit de enquête geselecteerd. Telkens kijken we ook of leeftijd en huidige verblijfplaats samenhangt met de gevonden resultaten. Op verschillende plaatsen zijn citaten toegevoegd van cliënten om de cijfers in te kleuren. Ook maken we gebruik van uitspraken die zijn gedaan door teamleiders om de cijfers te contextualiseren. We sluiten het hoofdstuk af met een beschrijving van de methodiek Housing First, een van de verzamelde inspirerende voorbeelden (paragraaf 3.4).

3.1 Enkele achtergrondkenmerken

Behalve naar demografische gegevens (§2.2.3) hebben we naar een aantal andere kenmerken gevraagd, zoals inkomsten en schulden en middelengebruik. De achtergrondkenmerken van de geïnterviewde personen in de tabellen hieronder worden gepresenteerd als toelichting steekproef van mensen die bij De Binnenvest wonen of verblijven.

In tabel 3.1 staan, volgens de geïnterviewde personen, de belangrijkste inkomstenbronnen van het jaar voorafgaand aan het interview. Een aanzienlijk deel heeft geen inkomsten of de belangrijkste bron bestaat uit giften van familie of (ex) partners. Dit laat zich o.a. verklaren doordat mensen die in de nachtopvang terecht komen vaak moeten wachten op een uitkering. Daar kan soms flink wat tijd mee gemoeid zijn.

Tabel 3.1 Belangrijkste inkomstenbron afgelopen jaar (n=79)

Bijstand of daklozenuitkering	44%
Andere uitkering (WW, WIA, Wajong, WAO, AOW)	28%
Andere bronnen (giften familie, erfenis, studiefinanciering etc.)	14%
Betaald werk met arbeidscontract	4%
Betaald werk zonder arbeidscontract (inclusief straatkrant, veegploeg etc.)	4%
Geen inkomsten	4%
Illegale activiteiten (stelen, helen, prostitutie)	3%
Totaal	101%*

*Telt door afrondingsverschillen niet op tot 100%

Bijna twee derde van de geïnterviewden heeft schulden (tabel 3.2). Bij de helft daarvan zijn de schulden fors (> € 10.000). De mediaan is het bedrag dat de groep in tweeën deelt, dat wil zeggen, de helft van de mensen die schulden heeft, heeft een schuld lager dan 10.000 euro en de andere helft meer. De mediaan is een waarde die minder wordt beïnvloed door uitschieters. Er zijn drie mensen die een schuld van 50.000 euro rapporteren.

Tabel 3.2 Schulden en weekgeld

Financiële situatie cliënten	Percentage/ euro
Heeft schulden	65%
Schuldbedrag gemiddeld (n=79)	€ 15.000
Schuldbedrag mediaan (n=79)	€ 10.000
Inkomsten beheerd door 'instantie' (n= 78)	51%
Te besteden per week gemiddeld (n=77)	€ 89
Te besteden per week mediaan (n=77)	€ 70

Een overzicht van het middelengebruik van de geïnterviewde personen staat in tabel 3.3. Ongeveer een vijfde van de geïnterviewde gebruikt (bijna) dagelijkse opiaten. Deze groep overlapt deels met mensen die (bijna) dagelijks cocaïne gebruiken. Een op de zeven mensen is zware alcoholgebruiker.

Tabel 3.3 Gebruik van middelen in de afgelopen maand (n=79)

	Niet	< 15 dagen per maand	15 dagen of meer per maand
Tabak	27%	1%	72%
Alcohol (≥ 5 consumpties)	65%	20%	15%
Hasj of wiet	66%	17%	18%
Cocaïne roken	77%	13%	10%
Methadon	80%	4%	17%
Heroïne	91%	1%	8%
Anders	Rookvloeistof	-	1%

3.2 Waar wonen?

Een belangrijke vraag in het kader van de decentralisatie is de vraag waar cliënten willen wonen. Het grootste deel van de cliënten komt uit Leiden, althans, heeft de afgelopen drie jaar in Leiden doorgebracht. In tabel 3.4 laten we zien waar mensen willen wonen (woonwens) en waar ze vandaan komen. Behalve Leiden, en in veel mindere mate Alphen aan de Rijn en Katwijk, springen er geen gemeenten in de regio uit die gewild zijn bij de cliënten.

Tabel 3.4 Gemeente van herkomst en voorkeursgemeente (n=79)

Gemeente	Zou het liefst wonen in:	Afgelopen 3 jaar langst verbleven:	Opgegroeid in:
Alphen aan den Rijn	6%	6%	5%
Hillegom	-	1%	1%
Kaag en Braassem	1%	1%	-
Katwijk	4%	3%	4%
Teylingen	3%	3%	5%
Nieuwkoop	1%	4%	-
Lisse	3%	1%	4%
Noordwijk	-	1%	4%
Noordwijkerhout	-	1%	1%
Oegstgeest	-	-	-
Leiden	54%	65%	22%
Leiderdorp	1%	-	-
Zoeterwoude	-	-	-
Voorschoten	-	3%	6%
Overig NL*	13%	6%	29%
Overig buiten NL	3%	5%	19%

* Overig NL: steden als Den Haag en Amsterdam, maar ook “Zeeland” en “Brabant” en een generieke aanduiding “Randstad”. Inclusief Caraïbisch Nederland.

In tabel 3.5 zijn de gemeenten en regio's uit tabel 3.4 in 3 categorieën ingedeeld. De personen die in tabel 3.4 vallen in de categorieën “overig NL” en “overig buiten NL” (samen 13 respondenten) hebben we opnieuw bekeken op grond van aantekeningen en herinneringen aan het interview om te bepalen of hun wens om buiten de regio te wonen haalbaar leek.

Was dit niet het geval, dan zijn ze in tabel 3.5 ingedeeld in de categorie ‘Leiden’ of de categorie ‘regio’. Belangrijk criterium bij deze afweging was of de betrokkene een sociaal netwerk had in de opgegeven woonplaats buiten de regio. Doel van deze extra afweging op haalbaarheid is om tot een zo valide mogelijke schatting te komen van het aandeel cliënten waarvoor in Leiden en de regio passende woonruimte moet worden gevonden.

Tabel 3.5 Waar zou je voor langere tijd willen wonen? In drie categorieën (n=79)

Gewenste woonplek	percentage
Leiden	61%
Regio	34%
Buiten de regio	5%

Tabel 3.5 laat net als tabel 3.4 zien dat Leiden met afstand favoriet is qua woonplaats voor langere tijd, gevolgd door gemeenten in de regio en buiten de regio. Aanvullend is gekeken of de voorkeur voor Leiden of (buiten) de regio anders is bij mensen die nu in Nieuwe Energie of crisisopvang verblijven in vergelijking met mensen van het Sociaal Pension en Beschermd Wonen. Dat is niet het geval³.

Daarnaast is nagegaan of de voorkeur voor Leiden of de regio anders is bij verschillende leeftijdsgroepen. De respondenten zijn daartoe ingedeeld in drie groepen: tot en met 34 jaar, van 35 t/m 54 jaar en 55 jaar of ouder (junior, senior, master). Er is geen verschil in leeftijdsgroepen met betrekking tot hun voorkeur om in Leiden of in de regio te wonen⁴.

Tijdens het afnemen van de enquêtes bleek dat de meeste mensen niet meer dan een of twee redenen konden bedenken waarom ze een voorkeur hebben voor de een of andere woonplaats. Sociale binding blijkt voor de mensen die voor Leiden kiezen de belangrijkste reden te zijn, ook speelt het stedelijke karakter een rol ("bereikbaarheid" en "levendigheid"). Wanneer de voorkeursgemeente niet Leiden is, speelt sociale binding nog steeds de belangrijkste rol, zij het wat minder uitgesproken (tabel 3.6).

"Ik kon ook naar Vlaardingen, Delft of Den Haag, daar vind je veel makkelijker een woning, maar ik wilde liever hier omdat ik bij mijn kinderen in de buurt wil zijn" (Casus Maria. Nieuwe Energie, bijlage 4)

Alle geïnterviewde cliënten hebben een toelichting gegeven op hun woonplaats van voorkeur en op basis van die is een keuze gemaakt voor de 1^e en 2^e reden (zie tabel 3.6). Een selectie van de toelichtingen staat in tabel 3.7.

---

³ Chi²: 4.712; df 2, p > 0,05

⁴ Chi²: 3.347; df 1, p > 0,05

Tabel 3.6 Redenen van gemeente van voorkeur

	Voorkeursgemeente Leiden (n=48)		Voorkeurgemeente overig (n=31)	
	1 ^e reden	2 ^e reden	1 ^e reden	2 ^e reden
a. familie, vrienden etc.	50%	10%	37%	10%
b. anonimiteit	4%	-	7%	-
c. bereikbaarheid	8%	27%	3%	7%
d. zorgcontacten	4%	6%	-	-
e. arbeidsmarkt	4%	13%	7%	14%
f. de rust die er is	-	4%	10%	17%
g. de levendigheid die er is.	15%	17%	13%	
h. het werk dat ik hier heb	-	2%	-	3%
i. de ligging bij strand, groen etc.	2%	-	-	21%
j. Anders, namelijk.....	13%	20%	20%	21%
k. Anders, namelijk.....	-	-	3%	3%
l. Anders, namelijk.....				3%

Tabel 3.7 Toelichting gemeente van voorkeur

Redenen waarom Leiden de stad van voorkeur is (niet uitputtend)	Redenen waarom andere gemeenten voorkeur hebben (niet uitputtend)
- Vanwege de nabijheid van het LUMC ziekenhuis (voor haar man) - Toen hij klein was woonde hij hier een tijd bij zijn oma. Dit was een prettige tijd voor hem. Heeft ook gestudeerd in Leiden en voelt zich hier thuis. - Houdt van Leiden, van de cultuur en de geschiedenis - De historie en het karakter - De stad, de cultuur - Zijn <i>roots</i> liggen hier - Ik ken het goed - Ik woon hier nu al zo lang. Het ziekenhuis is dichtbij (wordt behandeld voor hepatitis C). Er is zoveel veranderd in Den Haag, is niet zo interessant meer. - Ik ga hier nooit meer weg. Ik wil in mijn eigen stadje blijven, ik ben hier gewend - Houdt van stripboeken verzamelen en tekenen en komt vaak bij de winkels hier. Voelt zich veilig en thuis in Leiden. - Ik hou van Leiden	- Bereikbaarheid ziekenhuis waar dochter ligt (Voorschoten) - Vanwege de voetbalvereniging (Katwijk) - De mensen/omgeving is fijn (Teylingen) - Kent de wijken, winkels en mensen (Voorschoten) - Vindt het een mooie plaats (Nieuwkoop) - Alles is bekend (Alphen a/d Rijn) - De mensen zijn veel relaxter dan in Leiden (Alphen a/d Rijn) - Iets nieuws doen (Randstad) - Ik heb hier lang gewoond (Alphen a/d Rijn) - Een dorp is echt saai (wil naar A'dam of Den Haag) - Hij is hier opgegroeid, en houdt van de zee - Kinderen weer zien zou ook leuk zijn, deze heeft hij al heel lang niet gezien. Als het weer goed zou komen met familie zou hij ook wel zelfstandig willen wonen, maar anders niet. (Katwijk) - Ik moet, want ik heb urgentie (Kaag en Brasem) - Is zijn eigen omgeving. Mooie stad/omgeving, zijn broer woont daar ook (Den Bosch)

Een verdere invulling van de gemeente waar mensen willen wonen is de vraag of mensen stedelijk, sub-urbaan of ruraal willen wonen.

In tabel 3.8 is te zien dat de respondenten een lichte voorkeur hebben voor het wonen in een buitenwijk ten opzichte van het wonen in het centrum van stad of dorp, en duidelijk geen voorkeur hebben voor wonen buiten de bebouwde kom.

Tabel 3.8 Waar zou je willen wonen? (urbaan, sub-urbaan, ruraal) (n=79)

Gewenste woonlocatie	(zeer) onwenselijk	maakt me niet uit	(zeer) wenselijk
Centrum van de stad of dorp	20%	28%	51%
Buitenwijk	13%	23%	64%
Buiten de bebouwde kom	63%	22%	15%

Aanvullend op tabel 3.8 hebben we gekeken of er verschil bestaat tussen leeftijdsgroepen en hun voorkeur van woonlocatie. Alleen bij wonen in een buitenwijk zijn er verschillen in leeftijdsgroepen⁵. We zien hier dat de in de jongste categorie (t/m 34 jaar) geen mensen zijn die bezwaren hebben tegen wonen in een buitenwijk, terwijl in de oudste categorie (55+) 30% liever niet in een buitenwijk woont. In de midden categorie (35 t/m 54 jaar) is een beperkt aantal mensen dat wonen in een buitenwijk niet ziet zitten.

3.3 Hoe wonen?

3.3.1 Zelfstandig wonen

De overgrote meerderheid wil zelfstandig wonen (eigen voordeur, eigen sleutel). Minder dan 10% wil dat niet.

Tabel 3.9 Wil zelfstandig wonen (eigen sleutel, eigen ingang) naar gewenste woonplaats⁶

Gewenste woonplek	(zeer) onwenselijk	neutraal en (zeer) wenselijk	totaal
Leiden (n=48)	6%	94%	100%
Regio (n=27)	7%	93%	100%

Verder blijkt dat van de mensen die graag zelfstandig willen wonen (n=70) 82% een woning voor zichzelf wil, 10% een woning voor een gezin met kinderen en 8% een woning voor zichzelf met partner.

Hoewel de meerderheid van de mensen die nu in het Sociaal Pension of Beschermd Wonen verblijven ook graag zelfstandig wil wonen, is dat significant minder dan onder mensen die in Nieuwe Energie of Crisisopvang verblijven. Tabel 3.10 laat echter zien dat significante verschillen in absolute zin beperkt zijn. Aanvullend is gekeken of leeftijd samenhangt met het wel of niet zelfstandig willen wonen. Dit is niet het geval⁷.

⁵ Chi²: 9.963, df 1, p < 0,05

⁶ Ten behoeve van de zeggingskracht van de analyses, hebben we besloten de mensen die zeggen niet in Leiden of de regio te willen wonen (zie ook tabel 3.2) uit de analyses te verwijderen. Het gaat om een klein aantal mensen (n=4).

⁷ Chi²: 3.038, df 2 p > 0,05

Tabel 3.10 Wil zelfstandig wonen (eigen sleutel, eigen ingang) naar huidige verblijfplaats

Huidige verblijfplaats	(zeer) onwenselijk	neutraal en (zeer) wenselijk	totaal
Nieuwe Energie of crisisopvang (n=51)	1 (2%)	50 (98%)	100%
Sociaal Pension of Beschermd wonen (n=28)	4 (14%)	24 (86%)	100%

3.3.2 Soort woning

Het is niet onverwacht dat veruit het grootste gedeelte van de cliënten een zelfstandige woning, het liefst een rijtjeshuis met tuin, wil (respectievelijk 73% en 68% vindt dat (zeer) wenselijk). De interviews laten echter ook een genuanceerder beeld zien. Het percentage dat “echt niet” in een bepaald soort woning wil wonen is vrij klein (rond de 10%). Naarmate de luxe toeneemt (extra kamer(s), twee etages, huisdieren) neemt het aantal mensen af dat dit (zeer) wenselijk vindt. Hieruit is af te leiden dat veel mensen flexibel willen zijn en bereid zijn compromissen te maken. Er zijn ook cliënten die helemaal geen voorkeur hebben voor een soort woning;

*“Werk is voor mij belangrijk zodat ik geld naar mijn familie kan sturen, de rest maakt me niet uit”.
(Cliënt Nieuwe Energie)*

Er zijn 6 mensen (8%) die wonen in een appartement of in een flat zeer onwenselijk vinden, 5 van hen willen ook niet zelfstandig wonen, maar liever in een voorziening met lotgenoten.

3.3.3 Wonen met lotgenoten in de buurt

De meerderheid wil liever of helemaal niet met lotgenoten (in de buurt) wonen. Een aanzienlijke minderheid heeft daar geen problemen mee. In de interviews kwam regelmatig naar voren dat cliënten vooral niet in de buurt van verslaafden willen wonen: “Liever niet, want dan kan ik me fiets niet buiten laten staan.” De angst voor een stigma was ook een reden om niet in de buurt van lotgenoten te willen wonen: “Liever niet, mensen krijgen al snel vooroordelen. Op een gegeven moment weten ze dat je er [daklozenopvang] gezeten hebt en erbij hoort, dat vind ik niet prettig”.

“Ik wil niet meer geassocieerd worden met cliënt zijn, ik wil doorgroeien” (Casus Victor, Ambulante Crisisopvang, bijlage 6)

“Ik vind het geen probleem [om met lotgenoten in de buurt te wonen], als ik maar een huis heb, ik zorg wel voor mezelf” (Cliënt Nieuwe Energie)

Tabel 3.11 Wonen met enkel lotgenoten (in straat of buurt) naar gewenste woonplaats

Gewenste woonplek	(zeer) onwenselijk	neutraal en (zeer) wenselijk	totaal
Leiden (n=48)	60%	40%	100%
Regio (n=27)	74%	26%	100%

Aanvullend is gekeken of de huidige verblijfplaats (Nieuwe Energie/crisisopvang of Sociaal Pension/BW) samenhangt met de wenselijkheid al dan niet met lotgenoten in straat of buurt te wonen. Dat is niet het geval⁸. Vervolgens is nagegaan of de voorkeur voor het al dan niet willen wonen met lotgenoten samenhangt met leeftijd (drie categorieën). Dit is niet het geval⁹.

Een van de geïnterviewde teamleiders vindt het ongewenst dat mensen die uit de maatschappelijke opvang doorstroomden naar een zelfstandige woning, vrijwel altijd in de sociaal zwakkere buurten terecht komen. Een grotere spreiding is beter voor de buurt, maar ook voor de personen in kwestie, omdat ze elkaar dan niet 'aansteken' met ongewenst gedrag (middelengebruik, overlast). Een goede spreiding is ook beter voor het draagvlak van de buurt om mensen van de maatschappelijke opvang te accepteren.

3.3.4 Wonen in een kleine voorziening (2-4 mensen)

De meeste mensen gaven aan liever niet of helemaal niet in een kleine woonvoorziening (2-4 mensen) te willen wonen. Opmerkelijk is dat een groter percentage dan de mensen die zeggen zelfstandig wonen onwenselijk te vinden (tabel 3.12), neutraal of positief staat tegenover het wonen in een kleine voorziening. Anders gezegd, onder de mensen die zeggen zelfstandig te willen wonen (of daar op zijn minst neutraal tegenover staan) is een aantal mensen dat geen bezwaar heeft tegen wonen in een kleine voorziening.

"Gewoon een plekkie waar je een fotootje kan ophangen ofzo, iets voor jezelf" (Casus Ronald. Nieuwe Energie, bijlage 5)

Tabel 3.12 Wil in kleine voorziening wonen naar gewenste woonplaats

Gewenste woonplek	(zeer) onwenselijk	neutraal en (zeer) wenselijk	totaal
Leiden (n=48)	83%	17%	100%
Regio (n=27)	85%	15%	100%

Aanvullend is gekeken of de huidige verblijfplaats (Nieuwe Energie/crisisopvang of Sociaal Pension/BW) samenhangt met de wenselijkheid om in een kleine voorziening te wonen. Dat is niet het geval¹⁰. Het is hier wel relevant om ook naar de verdeling te kijken tussen Nieuwe Energie/crisisopvang en Sociaal Pension of Beschermd Wonen (tabel 3.13) omdat het niet alleen gaat om (significante) verschillen tussen groepen, maar ook om de absolute verdeling.

⁸ Chi²: .606, df 1, p > 0,05

⁹ Chi²: .321, df 1, p > 0,05

¹⁰ Chi²: .780, df 1, p > 0,05

Tabel 3.13 Wil in kleine voorziening wonen, naar huidige verblijfplaats

Huidige verblijfplaats	(zeer) onwenselijk	neutraal en (zeer) wenselijk	totaal
Nieuwe Energie of crisisopvang (n=51)	44 (86%)	7 (14%)	100%
Sociaal Pension of beschermd wonen (n=28)	22 (79%)	6 (21%)	100%

Daarnaast is gekeken of leeftijd (drie categorieën) samenhangt met de wens wel of niet in een kleine voorziening te wonen. Dit is niet het geval¹¹.

“Zo’n appartement in een flat ergens in een buitenwijk zie ik in ieder geval niet zitten, mijn vriendin woont in een flat en daar moet je altijd op je tenen lopen en kun je ‘s avonds geeneens de wasmachine aanzetten.” (Casus Frank. Sociaal Pension, bijlage 2)

Mensen die aangeven wel in een voorziening te willen wonen hebben tevens aangegeven wat er voor hen belangrijk is in een voorziening. De punten die er het meest uitsprongen¹² waren:

- privacy, de mogelijkheid om u terug te trekken;
- rust;
- een eigen sleutel van de woonruimte;
- veiligheid in de woonruimte;
- duidelijke regels en afspraken;
- een eigen woonkamer.

Uit deze kleine opsomming blijkt dat mensen die in een kleine voorziening willen wonen, of daar op zijn minst geen bezwaar tegen hebben, geen bijzondere eisen stellen aan de woonvoorziening. De meest opmerkelijke wens is misschien “duidelijke regels en afspraken”. Dit is zeer waarschijnlijk ingegeven door de ervaring die zij hebben met samenwonen in een voorziening.

3.3.5 Woonbegeleiding

Van de mensen die in Leiden willen wonen, wil ongeveer 20% intensieve woonbegeleiding (enkele keren per week, gedurende langere tijd). In de regio is dat percentage even groot. Een extra toets is gedaan om te zien of mensen die in Nieuwe Energie of crisisopvang verblijven meer of minder woonbegeleiding willen. Er zijn geen verschillen gevonden.

Tabel 3.14 Intensiteit van woonbegeleiding naar gewenste woonplaats (n = 75)

Gewenste woonplek	Geen	Licht	Medium	Intensief	Totaal
Leiden (n=48)	23%	21%	35%	21%	100%
Regio (n=27)	19%	22%	41%	19%	100%

¹¹ Chi²: 2.154, df 2, p > 0,05

¹² Gemiddelde somscores op de items hoger dan 4 op een schaal van 5 (n = 14)

Aanvullend is gekeken of de begeleidingsbehoefte samenhangt met leeftijd (drie categorieën). Dit is niet het geval¹³. Ook is nagegaan of de huidige verblijfplaats (Nieuwe Energie/crisisopvang of Sociaal Pension/BW) samenhangt met de hoogte van de gewenste woonbegeleiding. Dat is wel het geval¹⁴. Veel vaker willen mensen die nu in het Sociaal Pension of Beschermd Wonen verblijven intensieve of medium begeleiding dan mensen in Nieuwe Energie of crisisopvang. De hogere behoefte aan woonbegeleiding in de toekomst weerspiegelt de huidige situatie waarin mensen uit het Sociaal Pension en Beschermd Wonen ook al meer (woon)begeleiding hebben.

De teamleider van het Sociaal Pension onderscheidt qua uitstroom drie categorieën: 1) blijvers, 2) trage uitstromers en 3) zeer trage uitstromers. In alle gevallen is intensieve begeleiding nodig om te voorkomen dat mensen verkommeren (en soms ook verloederen). Verslaving in combinatie met psychiatrie en beperkte cognitieve vaardigheden liggen hieraan ten grondslag.

3.3.6 Wensen versus afspraken

Omdat er, zoals eerder genoemd, vooral is gekeken naar de wens vanuit de cliënten, is het moeilijk een inschatting te maken van hoe realistisch deze wensen zijn. Daarom is gekeken naar welke woonafspraken er zijn gemaakt tussen de cliënten en begeleiders. Deze vraag bestaat uit zowel concrete afspraken, dat wil zeggen dat de cliënt ook daadwerkelijk naar de afgesproken plek zal doorstromen, als minder concrete afspraken, oftewel het lijkt de begeleider een goed idee als de cliënt hierheen zou doorstromen. Wat opvalt is dat een groot gedeelte (tabel 3.15) nog geen afspraken heeft of hier in ieder geval geen weet van heeft. Van het gedeelte bij wie dat wel bekend is, zien we dat drie kwart zelfstandig woont of gaat wonen en een kwart niet.

Tabel 3.15 Woonafspraken

	N=79		N=41 Woonafspraken bekend	
Nog geen afspraken gemaakt (n=38)	48%			
Woonafspraken bekend (n=41)	52%	→	Gaat naar of blijft in 'intensieve' zorg (RIBW, SP, bijzondere woonvorm) (24%)	Woont of gaat zelfstandig wonen (met of zonder begeleiding) (76%)

Bij mensen in Nieuwe Energie zijn woonafspraken minder vaak bekend (n = 43, 42% afspraken bekend) dan bij mensen die elders wonen of verblijven (net niet statistisch significant¹⁵).

Bij de mensen in Nieuwe Energie (n = 43) is bij 42% de woonafpraak bekend. Eén van hen (= 2%) gaat naar het Sociaal Pension, de rest gaat zelfstandig wonen, het grootste deel met woonbegeleiding en een kleiner deel zegt zonder woonbegeleiding zelfstandig te gaan wonen. Het is belangrijk op te merken dat het geringe aantal mensen dat doorstroomt naar het Sociaal Pension niet per se iets zegt over de zorgbehoefte van de mensen in Nieuwe Energie, maar ook (en vooral) iets zegt over het beschikbare aanbod (zie ook: Stichting de Binnenvest 2015).

¹³ Chi²: 10.275, df 6, p > 0,05

¹⁴ Chi²: 20.289, df 3, p < 0,01

¹⁵ Chi²: 3.809, df 1, p = 0,051

3.4 Raming van de benodigde woningcapaciteit in Leiden en omstreken

Het beeld dat uit tabel 3.5 naar voren komt is dat 61% van de populatie van De Binnenvest in Leiden wil wonen, 34% in de regio en 5% buiten de regio. Deze verdeling is niet anders voor verschillende leeftijdscategorieën of voor de voorziening van De Binnenvest waar iemand verblijft op het moment van interviewen. Wat betekent dit voor de benodigde opvangcapaciteit in de Leiden en de regio?

Het berekenen of ramen van de benodigde woningcapaciteit, uitgedrukt in woningen of kleine voorzieningen¹⁶, is moeilijk.

Verschillende getallen zijn hierin belangrijk: nieuwe instroom per jaar in dag- en nachtopvang en crisisopvang, het aantal mensen dat zelfstandig huisvesting vindt (of 'zomaar' uit beeld verdwijnt) en aantal mensen dat in deze voorzieningen blijft 'plakken'. Blijven 'plakken' kan verschillende oorzaken hebben. Er zijn oorzaken die liggen in de complexe situatie van de persoon en (niet helemaal los daarvan) oorzaken die liggen in het gebrek aan passende vervolgvoorzieningen. Dit kan gaan om zelfstandige woningen maar ook om (kleine) voorzieningen waar meerdere mensen wonen.

Het aantal beschikbare cijfers is beperkt. Het jaardocument zorg 2016 (Stichting de Binnenvest, 2017, p.8) vermeldt het aantal unieke cliënten per voorziening, opvangcapaciteit en het aantal opvangdagen van die voorziening. Volgens het jaardocument verbleven in totaal 342 unieke cliënten in de dag- en nachtopvang, 146 unieke in de crisisopvang en 87 unieke cliënten in verblijfsfuncties (tabel 3.16). Omdat overlap tussen deze groepen kan voorkomen kunnen we er niet vanuit gaan dat er in totaal 575 unieke cliënten waren. De overlap is niet groot, maar onbekend is hoe groot precies.

Tabel 3.16 Unieke cliënten naar drie woon-/verblijfsvoorzieningen in 2016

Type voorziening	Aantal	Percentage
Dag- en nachtopvang	342	68%
Crisisopvang (huishoudens)	146	14%
Verblijf (Sociaal Pension en Beschermd Wonen in de wijk)	87	17%
Totaal	575	99%*

* Rondt niet af op 100% door afrondingsverschillen

Afgezien van de overlap die in het cijfer zit, willen alle mensen in de opvang op enig moment naar een situatie van langdurig(er) verblijf. Voor een groot deel is dat zelfstandig wonen, voor een deel is dat beschermd wonen. De mensen in Beschermd Wonen en vooral die in Sociaal Pension zitten al in zo'n situatie. Een flink deel van hen zal hier langere tijd verblijven. Hun doorstroombehoefte en/of -mogelijkheden zijn beperkt maar zeker niet nul. Met name bij beschermd wonen in de wijk stromen mensen door. Bij Sociaal Pension zijn de verhuisbewegingen veel geringer.

De gemiddelde duur van de periode waarin cliënten gebruik maken van een voorziening van De Binnenvest is van invloed op de benodigde opvangcapaciteit en op de jaarlijks benodigde hoeveelheid woningen om naartoe door te kunnen stromen.

¹⁶ Een kleine voorziening is een pand waarin meerdere (4 – 8) mensen wonen. Soms is het een eengezinswoning waarin de bewoners de 'natte ruimten' delen. Het kan ook gaan om een situatie waarin de bewoners wel alle voorzieningen voor zichzelf hebben maar toch zodanig dicht op elkaar zitten dat er sprake van een eenheid. Merk op dat in de ene wijk of gemeente een voorziening voor acht personen als groot kan worden ervaren terwijl dit in een andere wijk niet zo is.

Tegelijk is de gemiddelde duur van het gebruik van voorzieningen afhankelijk van de doorstroombmogelijkheden: hoe minder woningen er beschikbaar zijn hoe langer iemand gebruik maakt van de maatschappelijke opvang. Van opvangvoorzieningen maken cliënten gemiddeld korter gebruik dan van verblijfsvoorzieningen. In principe stromen alle mensen die terecht komen in een opvangvoorziening door naar zelfstandig wonen, of naar een voorziening voor langdurig(er) verblijf. Het is daarom niet onlogisch onderscheid te maken tussen mensen die worden opgevangen en mensen die bij De Binnenvest verblijven (Sociaal Pension en Beschermd Wonen in de wijk).

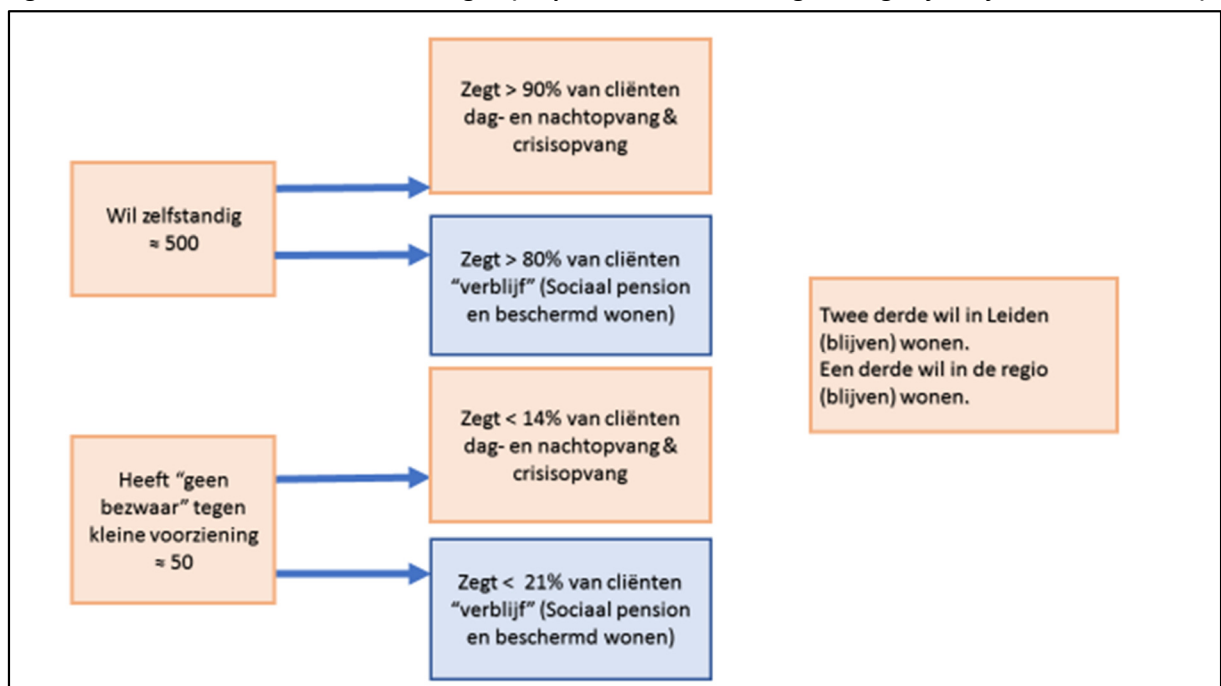
Behoefte aan woningen

Een aanname onder de schatting naar woningbehoefte is dat alle mensen die instromen op enig moment ook weer willen/moeten uitstromen.

Zoals gezegd zullen vooral de mensen die in de dag- en nachtopvang en de crisisopvang worden opgevangen een beroep (gaan) doen op een woning: zelfstandig, zelfstandig met begeleiding of een (kleine) woonvoorziening. Daar zit de hoogste (feitelijke en gewenste) doorstromersnelheid. De (feitelijke en gewenste) doorstromersnelheid van mensen in sociaal pension en in beschermd wonen in de wijk is (veel) lager. Het grootste deel van de jaarlijkse behoefte aan woningen wordt gevormd door zelfstandige wooneenheden.

Ook de enquête naar woonwensen laat zien dat de behoefte aan zelfstandige woningen onder mensen in dag- en nachtopvang en crisisopvang groter is dan onder de mensen die verblijven in het sociaal pension en beschermd wonen in de wijk. Als we de woonwensen van die twee groepen afzetten tegen het aantal unieke cliënten dat op jaarbasis (2016) bij de Binnenvest werd opgevangen, komen we op een ruwe schatting van ongeveer 500 benodigde woningen. De behoefte aan kleinschalige woonvoorzieningen op komt op basis van de enquête afgezet tegen de jaarcijfers neer op ongeveer 50 wooneenheden op jaarbasis. Voor een onderbouwing van deze schatting raadpleeg bijlage 9.

Figuur 3.1 Geschatte behoefte aan woningen (enquête woonwensen afgezet tegen jaarcijfers de Binnenvest)

Er is een aantal factoren dat deze schatting van de omvang van de jaarlijkse woningbehoefte naar beneden bijstelt.

- In de jaarcijfers is een zekere overlap tussen het aantal geregistreerde unieke cliënten. Iemand die vanuit de dag- en nachtopvang doorstroomt naar beschermd wonen in de wijk staat twee maal als unieke cliënt in de boeken.
- Het is denkbaar dat een aantal geregistreerde unieke cliënten van de dag- en nachtopvang geen woonbehoefte heeft of formuleert. Zij verblijven slechts kort in de opvang en mogelijk zelfs zonder een intake te doen met een maatschappelijk werker.
- In een deel van de woningbehoefte wordt reeds voorzien door het bestaande aanbod zelfstandige woningen en kleinschalige voorzieningen.

Het is onbekend met welke factor we de schatting moeten afwaarderen.

In figuur 3.1 zien we ook dat ruim twee keer zoveel mensen in Leiden willen wonen als in de regio¹⁷. Dit geldt zowel voor de mensen die in een opvangsituatie zitten als voor mensen die in een verblijfsvoorziening zitten.

Opvangcapaciteit

Om te kunnen weten wat de jaarlijks benodigde opvangcapaciteit is van de dag- en nachtopvang en de crisisopvang, zijn instroomcijfers nodig.

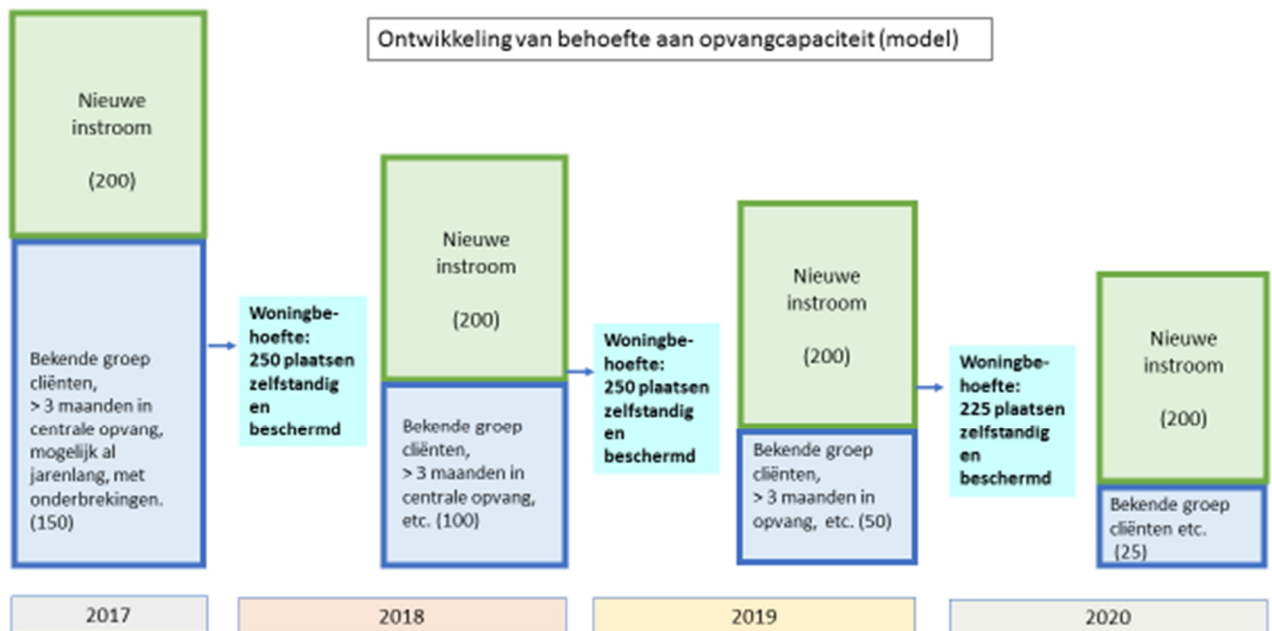
Deze hebben we niet. Ideaal gesproken stroomt jaarlijks de totale instroom van de opvang ook weer uit. Is dat niet het geval, dan neemt de behoefte aan opvangcapaciteit toe¹⁸. Zoals eerder genoemd, stroomt een deel van de cliënten niet door, deels door complexe problemen en door het ontbreken van passend vervolg. Om het volume in de centrale opvang te verminderen moet daarom behalve de totale instroom ook extra worden uitgestroomd door mensen die er al langere tijd of er in een jaar herhaald verblijven. Dit heeft consequenties voor de benodigde woningen (al dan niet met ambulante begeleiding) in Leiden en de regio. In figuur 3.2 wordt dit grafisch weergegeven.

---

¹⁷ Op basis van tabel 3.5

¹⁸ Deze neemt ook toe als het volume van de instroom toeneemt, zoals wordt geconstateerd in het jaardocument zorg 2016 van De Binnenvest.

Figuur 3.2. Mogelijk scenario om benodigde opvangcapaciteit te verkleinen en daaruit volgende behoefte aan woningen in Leiden en de regio

De benodigde opvangcapaciteit neemt in het scenario van figuur 3.2 na verloop van tijd af (mits de instroom constant is). De opvangbehoefte zal niet naar nul afnemen. De moeilijk te plaatsen mensen die niet of sterk vertraagd doorstromen zullen toch (langdurig) opgevangen moeten worden; niet onwaarschijnlijk in een centrale opvang voor de regio.

Het totaal van 575 is de theoretische behoefte aan wooneenheden in 2016, er vanuit gaande dat niemand permanent in een opvangsituatie wil of kan blijven¹⁹.

Dit getal is niet hard: we noemden al de onbekende overlap tussen de voorzieningen waardoor onduidelijk is wat het aantal unieke cliënten in 2016 was. Er zijn mogelijk nog andere factoren die dit getal beïnvloeden. Denk bijvoorbeeld aan mensen die wel in de nachtopvang verbleven maar geen intake deden en/of geen woonbehoefte formuleerden. Verder moet worden opgemerkt dat in een deel van de woningbehoefte al wordt voorzien. Deels door de bestaande capaciteit “verblijf” en deels door succesvol beschikbaar komen van zelfstandige woningen door de woningbouwcorporaties in Leiden en de regio.

¹⁹ Een analyse van bureau HHM (HHM, 2017) spreekt van een jaarlijkse woningbehoefte van ongeveer 270 zelfstandige woonruimten. Dit getal is niet in tegenspraak met de hier gepresenteerde cijfers, maar de aannames waarop de prognoses zijn gebaseerd verschillen. Zo gaat HHM uit van de bestaande gemiddelde verblijfsduur in de dag- en nachtopvang als factor die de jaarlijkse woningbehoefte beperkt.

3.5 Housing First

Van de gezochte voorbeelden naar decentrale maatschappelijke opvang is Housing First misschien de meest eenvoudig te realiseren mogelijkheid voor decentrale opvang. Het grote verschil tussen de traditionele opvang en begeleiding van dakloze mensen en Housing First is dat bij de laatste huisvesting niet hoeft de worden 'verdiend' door in een opvanglocatie(s) geduld en goed gedrag te laten zien, maar dat iemand direct zelfstandig kan wonen. De enige eis die wordt gesteld is dat wordt gewerkt met huur- en betalingsovereenkomsten, meestal afgesloten met de begeleidende instelling, en dat mensen zich open stellen voor wekelijkse begeleiding. Verder wordt sterk aangeraden om de financiën te laten beheren en de schuldsituatie te stabiliseren. Housing First wordt niet alleen wordt toegepast voor mensen met ernstige psychiatrische problematiek en verslaving. Er zijn voorbeelden waarin deze vorm van opvang/huisvesting wordt toegepast als tweedekansbeleid van woningcorporaties. Over het algemeen lijkt echter een drempel te worden gehanteerd en worden alleen mensen toegelaten met een wat zwaarder zorgprofiel (meervoudige problematiek), vaak blijkend uit een lange hulpverleningsgeschiedenis (Wewerinke, Al Shamma, & Wolf, 2014).

Housing First in Nederland is geëvolueerd richting een praktijk waarin Housing First vooral wordt ingezet voor mensen die lastig in het 'woonladdermodel' zijn in te passen (Wewerinke et al., 2014). Volgens de literatuur lijkt Housing First dus geen alternatief voor de huidige praktijk van maatschappelijke opvang, maar eerder een aanvulling voor ongewone en lastige casussen. De praktijk van de crisisopvang bij De Binnenvest laat echter zien dat het principe van Housing First in Leiden en regio al wordt toegepast.

In Leiden, Katwijk en Alphen aan den Rijn biedt De Binnenvest crisisopvang met intensieve ambulante begeleiding. De crisisopvang biedt opvang als iemand acuut dakloos is geworden en het niet wenselijk is dat de betrokken personen in de dag- en nachtopvang terechtkomt, bijvoorbeeld omdat er kinderen bij betrokken zijn. Soms is crisisopvang de eerste keer dat iemand in aanraking komt met hulpverlening, waardoor het een goede kans biedt om problemen aan te pakken. Soms is het een tijdelijk onderdeel van een langer zorgtraject.

De crisisopvang start in een 'hotel' constructie waarin iemand twee weken verblijft. In deze twee weken begint de begeleiding en wordt de mogelijke vervolgovang onderzocht en wordt uitgezocht wat de achtergrond is van de situatie en welke andere instanties en 'eigen' netwerk er nodig zijn voor een goede ondersteuning.

Het doel is om in deze eerste twee weken te komen tot de keuze of de persoon door kan naar een crisisplek. Na een positief besluit stroomt iemand door naar een crisiswoning. Het einddoel is een stabiele situatie op basis waarvan iemand verder kan met zijn of haar leven.

De uitstroom is afhankelijk van de persoonlijke situatie, alle vormen van uitstroom zijn mogelijk. Een van de mogelijkheden bijvoorbeeld is doorstroom naar een eigen woning die de woningcorporatie beschikbaar stelt.

Het is de ambitie van De Binnenvest om meer mensen volgens het principes van de crisisopvang opvang te bieden, ook mensen die nu wel in aanmerkingen komen voor opvang in de dag- en nachtopvang.

Andere voorbeelden van decentrale opvang staan in bijlage 8.

4 Conclusies en reflectie

In dit slothoofdstuk worden op basis van de resultaten uit het onderzoek allereerst de onderzoeksvragen beantwoord (paragraaf 4.1), waarna we kort op de resultaten reflecteren (paragraaf 4.2).

4.1 Beantwoording onderzoeksvragen

1. *Wat zijn kenmerken, woonwensen en woonmogelijkheden (zorgzwaarte) van de cliënten van De Binnenvest die nu worden opgevangen in de dag- en nachtopvang (inclusief doorstroomkamers), crisisopvang en het Sociaal Pension?*
2. *Wat is de verdeling van deze woonwensen en woonmogelijkheden in een dwarsdoorsnede van de populatie van genoemde voorzieningen?*

Bijna twee derde van de geïnterviewden rapporteert schulden, waarvan de helft meer dan 10.000 euro. De helft van de mensen heeft minder dan 70 euro per week te besteden. Ongeveer een vijfde van de geïnterviewden gebruikt (bijna) dagelijkse opiaten. Een op de zeven mensen is zware alcohol gebruiker. Woonwensen hebben we vertaald naar de vraag “waar” mensen willen wonen en “hoe” mensen willen wonen. Waar mensen willen wonen is geoperationaliseerd als woonplaats, en of ze het liefst in het centrum, een buitenwijk of buiten de bebouwde kom willen wonen. Hoe mensen willen wonen is geoperationaliseerd als de wens om zelfstandig te wonen, de wens met lotgenoten te willen wonen en de wens in een kleine voorziening te willen wonen. Woonmogelijkheden zijn geoperationaliseerd als de behoefte aan begeleiding (frequentie en duur) die mensen zeggen nodig te hebben. In onderstaande tabel 4.1 worden de geselecteerde woonwensen en woonmogelijkheden afgezet tegen de huidige verblijfplaats van de geïnterviewde cliënten. De gepresenteerde percentages zijn elders in de rapportage genoemd (paragrafen 3.2 en 3.3), maar hier voor de overzichtelijkheid in een overzichtstabel gepresenteerd. Het onderscheid tussen Nieuwe Energie en Ambulante Crisisopvang enerzijds, en Sociaal Pension en Beschermd Wonen anderzijds is gelegen in de observatie dat in de eerste groep de cliënten nog ‘ongesorteerd’ bij elkaar zitten en in de tweede groep er al belangrijke keuzes zijn gemaakt op basis van woonwensen en woonmogelijkheden.

Tabel 4.1 Overzicht van woonwensen en woonmogelijkheden naar huidige verblijfplaats.

	Nieuwe Energie / Ambulante Crisisopvang (crisisopvang) (n=51)	Sociaal Pension / Beschermd Wonen (n = 28)
Waar wonen gemeente		
Leiden	53%	75%
Regio	39%	25%
Buiten de regio	8%	0%
Totaal	100%	100%
Waar wonen binnen gemeente, % “(zeer) onwenselijk”*		
Centrum stad of dorp	14%	32%
Buitenwijk	10%	18%
Landelijk	57%	75%
Hoe wonen, % “(zeer) onwenselijk” *		
Zelfstandig wonen	2%	14%
Met enkel lotgenoten in de buurt	63%	71%
Wonen in een kleine voorziening	86%	79%
Woonbegeleiding		
Geen	33%	4%
Licht	22%	21%
Medium	39%	32%
Intensief	6%	43%
Totaal	100%	100%

* Telt niet op tot 100%, want meerdere antwoorden mogelijk.

3a. Wat is op basis van een dwarsdoorsnede van de populatie de verwachte benodigde (decentrale) opvangcapaciteit in de regio Zuid-Holland Noord?

Uit de analyses komt naar voren dat 69% van de populatie van De Binnenvest in Leiden wil wonen en 31% in de regio. Deze verdeling is niet anders voor verschillende leeftijdscategorieën of voor de voorziening van De Binnenvest, waar iemand verbleef op het moment van interviewen.

De jaarcijfers 2016 van De Binnenvest zijn gebruikt om een raming te maken van de benodigde opvang en verblijfs capaciteit in Leiden en de regio. Dit is uitgewerkt in paragraaf 3.4. Er zijn onvoldoende gegevens beschikbaar en veel onzekere factoren (onbekende overlap tussen unieke cliënten in de diverse soorten voorzieningen, onbekende ‘nieuwe’ instroom per jaar), waardoor een goed onderbouwde uitspraak hierover niet mogelijk is. In 2016 werden 575 cliënten opgevangen in “opvang” en “verblijf”. Dit aantal is een optelling van het aantal unieke cliënten in de verschillende soorten voorzieningen in 2016. Met name de mensen uit de opvang (n = 488) en voor een deel ook de mensen uit beschermd wonen (ongeveer 60) zal een beroep gaan doen op zelfstandige(r) woonvoorzieningen.

Als we de uitkomsten van de enquête (woonwensen) op deze aantallen toepassen kunnen we afleiden dat tussen de 487 en 552 van hen zelfstandig wil wonen en tussen de 22 en 88 mensen geen bezwaar hebben tegen wonen in een (kleine) voorziening. Ruim twee derde wil in Leiden wonen en iets minder een derde in de regio.

3b. Hoe is de herkomst van cliënten geografisch verdeeld?

We maken onderscheid tussen waar mensen zijn opgegroeid en waar mensen de afgelopen drie jaar het langst verbleven. Ruim 20% van de cliënten van De Binnenvest is opgegroeid in Leiden, ongeveer 30% in de regio en 50% buiten de regio (zie ook paragraaf 3.2).

Bijna twee derde van de cliënten verbleef de afgelopen drie jaar in Leiden, bijna een kwart in de regio en ruim 10% buiten de regio.

3c. Zijn er aanwijzingen dat bepaalde combinaties van woonwensen en woonmogelijkheden in de regiogemeenten vaker of minder vaak voorkomen dan in Leiden?

Er zijn geen aanwijzingen voor een verschil in woonwensen en woonmogelijkheden tussen mensen die binnen of buiten Leiden willen wonen. Bij analyse van de verschillende woonwensen (waar en hoe) hebben we gekeken of deze verschillen er zijn (paragrafen 3.2, 3.3).

3d. Welk deel van de populatie komt naar schatting van buiten de regio?

Bijna de helft van de mensen is buiten de regio opgegroeid, de afgelopen drie jaar verbleef 11% buiten de regio Zuid-Holland Noord.

3e. In welke situaties is opvang van een cliënt of gezin buiten de plaats van herkomst wenselijk of nodig? Om welke combinaties van woonwensen en woonmogelijkheden gaat het hier?

Deze vraag kunnen we niet direct beantwoorden met behulp van de beschikbare gegevens. Uit de interviews met teamleiders wordt duidelijk dat er druggebruikers zijn die niet terug willen naar hun oude omgeving. Teruggaan naar de oude omgeving betekent teruggaan naar oude netwerken waarin zij hun middelengebruik niet onder controle hadden. Soms willen deze druggebruikers aanvankelijk niet naar een nieuwe gemeente of buurt, maar eenmaal in de nieuwe situatie waarderen zij toch de steun die het biedt om niet of minder te gebruiken.

4. Welke voorbeelden zijn er elders in het land die ter inspiratie kunnen dienen voor decentrale, kleinschalige maatschappelijke opvang?

Voor het beantwoorden van de laatste onderzoeksvraag is deskresearch uitgevoerd om te zoeken naar landelijke voorbeelden van decentrale maatschappelijke opvang. Dergelijke landelijke voorbeelden zijn nauwelijks gevonden. Het meest in de buurt komt wellicht Housing First.

Een uitgangspunt van het Housing First model is dat er huisvesting wordt geboden voor individuen in appartementen, zonder dat de mensen een tijd in grotere of kleinere opvanglocaties verblijven.

Wonen staat centraal, niet het tijdelijke verblijf. In die zin, los van allerlei begeleidingsaspecten, is Housing First vooral een toewijzings- of verdelingsmodel.

De Binnenvest past het Housing First principe feitelijk al toe bij de crisisopvang. Andere voorbeelden staan in bijlage 8.

4.2 Reflectie

Bevindingen

Deze studie naar de woonwensen en woonmogelijkheden van cliënten die bij De Binnenvest wonen of verblijven levert in hoofdlijnen de volgende resultaten op. De meerderheid wil zelfstandig wonen. Dat is geen verrassing (Shamma et al., 2015) maar toch goed om ook voor deze specifieke regio vast te stellen. Een vijfde van hen wil daar geen woonbegeleiding bij, de rest wel. Ruim de helft van de mensen woont het liefst in Leiden, ongeveer een derde in de regio en een minderheid wil buiten de regio wonen (waarbij aangetekend moet worden dat verhuizen naar buiten de regio ook lang niet altijd haalbaar lijkt). Behalve bij cliënten die nu al veel begeleiding krijgen (bij Sociaal Pension en Beschermd Wonen) springen er geen groepen uit die extra veel of extra weinig woonbegeleiding denken nodig te hebben.

Methodologische overwegingen

De steekproef voor de enquête is aselekt getrokken, dat wil zeggen dat iedereen een even grote kans had om te worden benaderd voor een interview. Niet alle geselecteerde personen zijn uiteindelijk geïnterviewd: belangrijkste reden daarvoor is dat de gewenste quota per voorziening waren bereikt. We hebben geen aanwijzingen dat de resultaten significant zijn beïnvloed door selectieve medewerking van de respondenten. De gevonden resultaten kunnen daarom worden geëxtrapoleerd naar de hele populatie cliënten die bij De Binnenvest woont of verblijft.

Raming opvangcapaciteit en woningbehoefte

Voor het maken van een raming van de behoefte aan woningen/wooneenheden hebben we gerekend met absolute getallen zoals die zijn vermeld in de jaarcijfers over 2016. Mogelijk is er sprake van een lichte overschatting omdat in het totaalcijfer “unieke cliënten” een onbekende overlap zit en onbekend is of alle cliënten ook een huisvestingsvraag hadden. Niettemin geven de cijfers een indicatie van de behoefte aan woningen en wooneenheden in Leiden en regio voor cliënten die in 2016 in de maatschappelijke opvang verbleven. Uitgaande van een constante jaarlijkse instroom kan met een forse inzet van partners in de ‘woonketen’ de ophoping van cliënten in de maatschappelijke opvang worden verminderd.

De rekenexercitie is nu gebaseerd op jaarcijfers uit 2016 en is daarom nogal grof. Dezelfde berekening zou ook kunnen worden gedaan op halfjaarcijfers, waarmee een actueler beeld kan worden verkregen. Belangrijk is dat de cliëntregistratie actueel en volledig is. Mogelijk zou de cliëntregistratie kunnen worden aangescherpt zodat het mogelijk is behalve het aantal unieke cliënten ook de nieuwe instroom bij te houden. Immers, uitgangspunt is dat alle nieuwe instroom ook weer uitstroomt naar zelfstandig wonen of een vorm van (beschermd) groepswonen.

Het is belangrijk voor de interpretatie van de resultaten de vinger aan de pols te houden met expertise uit het veld. Het helpt om een betrouwbaar beeld te krijgen van “waar” en “hoe” cliënten willen wonen.

Zolang de samenstelling en omvang van de cliëntengroep over langere tijd min of meer hetzelfde blijft, is er geen probleem, maar meldt zich de komende maanden bij Nieuwe Energie een flinke instroom cliënten met afwijkende woonwensen, dan heeft dat invloed op de waarde van de gevonden resultaten. Veldexpertise helpt om cijfermatige resultaten in context te zetten.

In de huidige praktijk van maatschappelijke opvang in Zuid-Holland Noord kunnen mensen in aanmerking komen voor een zogenaamde c-woning (contingent woning). Mensen die hiervoor in aanmerking komen hebben dan vaak al enige tijd in de opvang doorgebracht (Ambulante crisisopvang of Nieuwe Energie). Het aantal c-woningen dat beschikbaar komt is beperkt en dat is ook de reden dat de verblijfsduur in de opvang langer duurt dan gewenst (Stichting de Binnenvest, 2016a). Er is sprake van een krappe woningmarkt. Een verruiming van de beschikbaarheid van zelfstandige woningen kan de opvangtijd in de opvang bekorten. Als we er vanuit gaan dat grootschalige dag- en nachtopvang onwenselijk is voor cliënt (stigmatiserend, marginaliserend) en gemeente (duur) kan extra capaciteit op de woningmarkt de omvang van de dag- en nachtopvang verkleinen. Mensen die dakloos raken zouden direct in een kleine voorziening kunnen worden opgevangen, zonder tussenstop in de slaapzaal van de nachtopvang.

Het is niet ondenkbaar dat bij succesvol doorstromen van de huidige populatie cliënten van Nieuwe Energie, de capaciteit die ontstaat wordt opgevuld door mensen die nu marginaal zijn gehuisvest en alleen naar Nieuwe Energie komen voor een briefadres, hoewel een aantal van hen de voorkeur zal geven aan informele opvang. Het is echter niet waarschijnlijk dat de instroom opdroogt als veel mensen uitstromen. Niettemin zal het de druk op een voorziening als Nieuwe Energie doen afnemen.

5 Referenties

- Advies Commissie Toekomst beschermd wonen. (2015). Van beschermd wonen naar een beschermd thuis. Den Haag: Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Retrieved from https://vng.nl/files/vng/van-beschermd-wonen_20151109.pdf
- HHM. (2017). Resultaten onderzoek regionale huisvestingsopgave per aanbieder_binnenvest. Enschede. Holland Rijnland. (2016). Beleidskader Maatschappelijke zorg 2017-2025. Transformatie van (O)GGZ, Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen. Leiden: Regio Holland Rijnland.
- Shamma, A. S., Straaten, V. B., Boersma, S., Rodenburg, G., Laan, V. der J., Mheen, V. de D., & Wolf, J. (2015). *Dakloze mensen in de vier grote steden: veranderingen in 2,5 jaar*. Rotterdam.
- Stichting de Binnenvest. (2016a). Jaardocument Zorg 2015. Leiden: Stichting de Binnenvest.
- Stichting de Binnenvest. (2016b). Strategische agenda De Binnenvest 2017-2020. Van maatschappelijke opvang naar maatschappelijke zorg. Leiden: Stichting de Binnenvest.
- Stichting de Binnenvest. (2017). Jaardocument Zorg 2016. Leiden: Stichting de Binnenvest.
- Van de Velden, J., Tiggeloven, P., & Wassenberg, F. (2016). De Magic Mix. Een verkenning van wooncomplexen waar verschillende doelgroepen gemengd wonen. Den Haag: Platform 31.
- Wewerinke, D., Al Shamma, S., & Wolf, J. (2014). *Housing First : principes en praktijken*. Nijmegen: Impuls, Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg Radboudumc.

6 Bijlagen

Bijlage 1. Casus Fatma, Ambulante Crisisopvang

Vriendelijk nodigt Fatma ons uit in haar tijdelijke woning voor crisisopvang in Leiden. Het is er erg minimaal ingericht met in de woonkamer een klein zwart bankje, een tafeltje met computer en een simpele eettafel met vier stoelen. De muren zijn volledig kaal en onze stemmen reflecteren met een harde echo door de kamer.

Verleden

Fatma is geboren in Sassenheim uit een gemixt gezin met een Marokkaanse vader en Nederlandse moeder. In 2006 trouwde ze met een Marokkaanse man en verhuisde naar België voor hem. Ze kwamen terecht in de Brusselse wijk Molenbeek. Haar man die nog geen Europese identiteit had, begon in 2009 met zijn aanvraag maar dit ging allemaal heel moeilijk en pas in 2016 kreeg hij zijn Belgische identiteit. In dat jaar zijn ze ook verhuisd naar Nederland waar ze bij de vader van Fatma in Leiden introkken. Deze situatie was erg moeilijk, ze sliepen met 5 personen (Fatma, haar man, haar broer en 3 kinderen) op 1 slaapkamer. Haar man hield dit niet vol en vertrok naar Marokko uit frustratie. Via een vriendin die maatschappelijk werker is hoorde ze over De Binnenvest, daar kon ze gelukkig meteen terecht in een woning van de crisisopvang.

Huidige situatie

Inmiddels woont ze 7 maanden in de crisisopvang. Haar man is weer teruggekeerd en dus is het gezin weer compleet. Via een traject van De Binnenvest komt ze nu in aanmerking voor een 'c-woning'. Hier mag ze volgende week met haar gezin intrekken. Hoewel de maisonnette op 4 hoog zonder lift niet ideaal is voor haar, vanwege een hernia die ze heeft gehad, is ze toch blij dat ze kan doorstromen. Ze kan daar uiteindelijk blijven en weer meer zelfstandig gaan wonen.

“Toen ik in de crisisopvang ging moest ik akkoord gaan met een aantal eisen, waaronder het laten beheren van mijn geld. Dit was niet nodig en ik had het liever niet maar, ik ben toch blij dat ik een woning heb nu.”

Vanwege het traject dat ze is aangegaan ontvangt ze nu nog 6 maanden begeleiding en “geldbeschikking”. Daarna wordt gekeken of ze dingen meer zelfstandig kan doen. Voorlopig kan ze niet reageren op woningen via woningnet, bij het accepteren van een C-woning is her inschrijving verplicht en dus kan ze de eerste 2 jaar niet reageren op woningen.

Toekomstperspectief/wensen

Als ze zou mogen kiezen zou ze het liefst weer in Sassenheim wonen, waar ze ook geboren is. Een leuke eengezinswoning lijkt haar wel wat.

“Ik hou van Sassenheim, het is er mooi en rustig, een ideale plek om je kinderen op te voeden. Daarnaast wonen mijn zus, oma en vrienden er ook.”

Om daar te komen zal ze wel wat geduld moeten hebben. De C-woning die ze nu heeft gekregen komt met een aantal afspraken en eisen. De komende twee jaar zal ze daar naar verwachting dus nog wel zitten.

Verder zal ze niet veel begeleiding nodig hebben bij het zelfstandig wonen. De stappen (her-inschrijven woningnet en reageren op woningen) in haar actieplan zijn grotendeels al voltooid en als ze haar nieuwe woning heeft kan ze rustig de regie over haar financiën weer terug nemen en wellicht ook op zoek naar werk.

Bijlage 2. Casus Frank, Sociaal Pension

De erg beleefde en vriendelijke Frank staat ons te woord in zijn opgeruimde kamer in het Sociaal Pension. 'Normaal kun je hier niet eens rondlopen hoor' zegt hij nog. De kleine studio waar hij al een tijdje woont met eigen badkamer en keukentje (magnetron & elektrische grill) staat vol met persoonlijke eigendommen zoals een piratenvlag, computer en een enorme van de straat geredde cactus. Na kort uitleggen wat wij van hem willen weten vraagt hij ook aan ons wie wij eigenlijk zijn. Hij had het zich nogal anders voorgesteld en was al voorbereid op camera's of mannen in pakken, 'dat valt gelukkig mee'.

Verleden

Frank is geboren en getogen in Leiden en heeft er het grootste gedeelte van zijn leven doorgebracht. Hij kent het centrum goed en voelt zich er ook thuis. Hij kent er veel mensen en woont nu vlakbij de coffeeshop en tabakszaak; 'ideaal'. Op de vraag waar hij het liefst zou willen wonen geeft hij zelf aan dat hij 'niks te willen' heeft. Na doorvragen merken we dat hij niet heel kieskeurig en zelfs een beetje bescheiden is over zijn woonwensen, maar in het centrum van Leiden wonen lijkt hem wel het best. Bij een rijtjeshuis kan hij zich weinig voorstellen.

"Zo'n appartement in flat ergens in een buitenwijk zie ik in ieder geval niet zitten, mijn vriendin woont in flat en daar moet je altijd op je tenen lopen en kun je 's avonds geeneens de wasmachine aanzetten."

Huidige situatie

Het lijkt erop dat hij zelf niet veel haast heeft met vertrekken uit het pension. Zo heeft hij, naar eigen zeggen, een goede regeling ("een oud contract") waardoor hij niet gedwongen kan worden het pension te verlaten. Maar dat hij hier weg moet is hem wel duidelijk. Hij wil het ook, maar wel via De Binnenvest.

"De nieuwe die nu binnenkomen hebben dat niet en moeten binnen 6 maanden doorstromen."

Op dit moment woont Frank al zo'n 8 jaar onder begeleiding en na een aantal 'onrustige' jaren zegt hij de afgelopen 2 jaar redelijk stabiel te zijn. Hij kampt nog wel met een heroïneverslaving maar lijkt dit goed onder controle te hebben. Bijzonder is dat hij geen methadon gebruikt en zich niet bezighoudt met illegale activiteiten zoals stelen en helen. Wel laat hij doorschemeren dat hij heroïne deelt met mensen die hij kent. Hij laat in het midden of hij daar ook geld voor krijgt. Hij heeft geen schulden en spaart zelfs een beetje. Verder rookt hij dagelijks een jointje.

"Al mijn kosten en boodschappen zijn al betaald, de 80 euro die ik elke week krijg kan ik uitgeven waar ik wil, vaak hoef ik het nog geeneens allemaal en doe ik het met minder. Maar elk tientje wat ik in mijn handen krijg is vrij te besteden."

Toekomstperspectief/wensen

Zijn toekomstplannen zijn nog een beetje onduidelijk, hij kan het zich niet goed voorstellen in een rijtjeshuis te wonen. Op korte termijn wil hij eerst zijn heroïnegebruik en tanden aanpakken (Persoonlijk Actie Plan). Dit eerste is erg belangrijk als hij zelfstandig zou willen wonen. De termijn waarop hij dit wil doen is echter niet heel duidelijk en hangt er natuurlijk vanaf van wat er beschikbaar komt.

Wel geeft hij aan begeleiding te willen houden, gewoon twee keer per week iemand die langs komt, voor het helpen met financiën en andere praktische zaken.

“Sommige mensen gaan zelfstandig wonen en zijn binnen 8 weken weer helemaal terug bij af, daar moet je mee oppassen.”

Bijlage 3. Casus Jos, Nieuwe Energie

In de categorie 'zware gevallen' werd Jos aangewezen door De Binnenvest als representatief en aanspreekbaar voor een proefinterview. Jos zat in de rookruimte een sjekkie te roken en wilde wel even 5 euro verdienen met een gesprek.

Verleden

Jos is 42 jaar en geboren en getogen in Leiden. Op de tijd die hij in de gevangenis heeft doorgebracht na, heeft hij altijd in Leiden gewoond. Hij heeft eerst een tijd op zichzelf gewoond maar heeft nooit gewerkt. Daarna is hij terecht gekomen in het Sociaal Pension van De Binnenvest. Daar is hij echter ongeveer 2 jaar geleden uitgezet. Jos is verslaafd en gebruikt dagelijks cocaïne en heroïne.

"Ik had een schermutseling; ik had iemand 5 euro gegeven voor Ritalin maar hij gaf me niks. Toen mijn begeleider vroeg aan die man waarom hij me niks gaf zei hij dat ik de kanker kon krijgen, ja en ik stond er gewoon naast. Toen heb ik hem een kamer ingedruwd en een paar klappen gegeven. Hij begon alleen maar te lachen 'ha-ha nu heb je je misdragen en word je geschorst'."

Jos heeft in veel verschillende instellingen gezeten. Van gedwongen opname tot gevangnissen. Hij is nu net vrij uit de gevangenis maar is zijn rechtelijke machtiging kwijt. Hij moest eigenlijk naar een kliniek (dubbele diagnose, CDP Brijder) maar hoeft nu niet meer (niet gedwongen).

Huidige situatie

Op dit moment heeft hij voor een woning een aantal lijntjes uithangen; hij staat ingeschreven voor een containerwoning bij De Binnenvest en heeft binnenkort een intakegesprek voor een beschermde kamerwoning in Den Haag. Voor dat laatste zal hij eerst langs een detox-kliniek moeten, daarna kan hij pas doorstromen. Van daaruit zou hij dan kunnen doorstromen naar een starterswoning, wel in Den Haag.

"Ik denk dat het wel goed zou zijn om weg te gaan uit Leiden. Ik heb hier mijn schepen aardig verbrand. Ik heb bijvoorbeeld ingebroken bij mijn ouders, die nu verhuisd zijn naar Breda. En ook mijn vrienden zit niet echt meer op mij te wachten. Als ik ergens anders opnieuw zou kunnen beginnen zou dat wel mooi zijn."

Geen van deze opties zijn nog definitief en hij zal dus nog ergens achteraan moeten gaan om het te realiseren. Naast zijn daklozenuitkering verdient hij ook zwart bij met bedelen.

"Ik verdien ook geld met bedelen, dat is echt een vetpot. Ik haal gemiddeld 50 euro per dag op. Ik weet wel dat het niet oké is en ik voel me daar ook vaak schuldig over want ik verdien in principe meer dan de maatschappelijk werkers hier. En dan geef ik het allemaal weer uit aan drugs. Ik snap best dat mensen dat echt kut vinden dat ik zo leef, veel mensen snappen dat niet."

Er komt bij dat hij recentelijk een schuld (ongeveer 4000 euro) heeft gemaakt door schade te rijden in de auto van zijn vriendin zonder verzekering. Hiervoor zit hij nu in "de schuldsanering", zegt hij.

Toekomstperspectief/wensen

Uiteindelijk zou Jos wel het liefst in een mooi appartement in het centrum van Leiden willen wonen. Maar ja.

“Ik ben verslaafd, ik maak niks waar van mijn dromen, er is alleen nog maar drugs, geen dromen of andere dingen.”

Hoewel hij erkent beter ergens anders opnieuw te kunnen beginnen, zou hij wel graag na een aantal jaar een ‘comeback’ willen maken in Leiden. Maar wel pas als het goed met hem gaat. Hij zal dan moeten werken aan zijn budgetbeheer en verslaving. Op dit moment is hij, zoals naar eigen zeggen, aan de stichting overgeleverd. Hij zal zijn schuld moeten oplossen, zijn verslaving onder controle krijgen en een plan maken. Iets wat op korte termijn nog niet heel realistisch lijkt.

“Nu heb ik daar nog niets voor gedaan, maar morgen ga ik het regelen.”

Een uitspraak die weinig daadkracht uitstraalt bij Jos.

Bijlage 4. Casus Maria, Nieuwe Energie

Het tweede proefinterview vindt plaats in dag- en nachtopvang Nieuwe Energie. Het gebouw heeft rijen met kleine kamers langs een lange gang bij de entree. In de gemeenschappelijke ruimte komen we als eerste Maria tegen. Een op het eerste oog vrolijke en enthousiaste vrouw met kleurrijke kleding. Ze geeft aan wel tijd te hebben om ons te woord te staan en we gaan zitten in een kantoortje met glazen deuren aan de gemeenschappelijke ruimte.

Verleden

Na de eerste algemene vragen komt al snel het persoonlijke verhaal van Maria en haar kinderen naar voren. Ze is ongeveer een jaar geleden weggegaan bij haar ex en heeft haar kinderen meegenomen omdat hij haar mishandelde (hij heeft haar een aantal keer proberen te wurgen). Na een tijdje in een 'Blijf van mijn lijf-huis' te hebben gezeten, waar ze werd "bedreigd en bedrogen" door andere vrouwen daar, heeft ze nog bij haar zus gewoond met kinderen. Toen heeft ze echter 'met pijn in haar hart' de kinderen weer bij haar ex terug gebracht en is zelf terecht gekomen in het opvangcentrum in Leiden.

"Ik kon ook naar Vlaardingen, Delft of Den Haag, daar vind je veel makkelijker een woning, maar ik wilde liever hier omdat ik bij mijn kinderen in de buurt wil zijn."

Huidige situatie

Nu zet ze alles op alles om een huis te regelen (crisisopvang) en te zorgen dat haar kinderen bij haar kunnen worden ingeschreven. Ze heeft het gevoel dat ze er zelf goed bovenop moet zitten. De nachtopvang is een tijdelijke oplossing omdat ze naar eigen zeggen 'hier niet thuis hoort'. Ze kan namelijk moeilijk slapen en heeft moeite met sommige medebewoners.

"De ene helft zijn goede mensen en de andere zijn gekken. Ze zouden ze eigenlijk moeten splitsen want zo werkt het voor niemand."

Toekomstperspectief/wensen

Als ze eenmaal haar kinderen bij haar kan laten inschrijven dan kan ze een urgentieverklaring bij woningnet krijgen en zal ze dus ook sneller een huis kunnen vinden. Een huis in een rustige buurt met 3 kamers in Oegstgeest lijkt haar wel wat. De wachttijd hiervoor is ook afhankelijk van de rechtszaak met haar ex. Als ze dat eenmaal voor elkaar heeft zijn er zelfs nog verdere toekomstplannen. Ze wil namelijk verder studeren en een IG3 opleiding doen (verzorging/verpleging). Hoe lang dit allemaal gaat duren weet ze niet. Hoewel haar plan vrij duidelijk is, heeft ze er nog niet veel vertrouwen in.

"Deze zomer was ik op vakantie met mijn kinderen in Texel en kwam er een huis vrij. Omdat ik er niet was hebben ze het aan iemand anders gegeven."

Maria komt over als een zelfstandige vrouw die zonder de problemen met haar ex wellicht geen hulp of begeleiding nodig zou hebben gehad. Ze beheert nog steeds haar eigen geld en weet goed waar ze mee bezig is (zelfs heel precies met data). Woonbegeleiding heeft ze dan ook niet zo'n behoefte aan, maar begeleiding met haar ex en familiestructuur wel.

Bijlage 5. Casus Ronald, Nieuwe Energie

“Als je met Ronald een afspraak hebt gemaakt dan komt ‘ie wel hoor.”

Nog voor ik Ronald te spreken krijg hoor ik al het een en ander van de medewerkers bij Nieuwe Energie. De manier waarop mensen over hem spreken maakt me zeer nieuwsgierig.

“Het is een welbespraakte man, maar hij kan ook ineens uitflippen en gaan schreeuwen, ja hij heeft iets bijzonders meegemaakt, maar dat kan je misschien beter zelf aan hem vragen.”

Verleden

Ronald is een ervaren brandveiligheid expert. Hij heeft in totaal 26 jaar bij zowel de marine- als de gewone brandweer gewerkt en daarna nog een 10 jaar als veiligheidsdeskundige. Op die laatste plek is iets gebeurd wat zijn leven heeft laten omslaan.

“Ik heb dus een hele grote brand meegemaakt. Laat ik voorop stellen dat we 283 mensen gered hebben, sommige heb ik zelf naar buiten gesleept uit het brandende gebouw. Maar 11 mensen hebben het niet gered, die konden we ook echt niet redden. Tijdens de brand heb ik 2 dames horen verbranden op 2 meter afstand. Ik zag niets door de rook, maar hoorde hun geschreeuw.”

Naar aanleiding van de brand heeft Ronald last van PTSS. Hij kan niet tegen geschreeuw en harde geluiden, ‘dan flip ik uit’. Het is zo erg dat hij zelfs niet tegen het geluid kan van zijn kinderen, die zoals kinderen natuurlijk doen, veel geluid maken. Zijn thuissituatie wordt steeds slechter en zijn vrouw wil van hem scheiden. Zijn schoonouders zaten ‘goed in de slappe was’ en kochten hem uit zijn huis, dus hij ging er met 100.000 euro vandoor.

In deze tijd heeft hij ook een speedverslaving ontwikkeld. Hoewel hij na 3 jaar een tijdje was afgekickt en in 2011 een baan kreeg als BHV-instructeur, werd zijn contract na 3 jaar niet verlengd. Over de tijd die hierna volgde wil hij niet veel zeggen. Alleen dat hij al zijn geld er doorheen heeft gejaagd en een schuld van 160.000 euro heeft opgebouwd. Als ik vraag waar dat geld allemaal heen is gegaan antwoordt hij:

“Ja gewoon, coke, hoeren en taxi’s denk ik... ik heb er geen spijt van hoor, het waren ook leuke tijden.”

Huidige situatie

Vanaf 5 april dit jaar verblijft hij in Nieuwe Energie, in het C-gebouw. Dit is een noodgebouw wat is ingericht als (nood)opvang, maar wat wel wat gebrek aan comfort en leefbaarheid heeft. Het is er erg warm, volgens Ronald, door de slechte ventilatie en daarnaast heeft hij weinig privacy.

Sinds Ronald in Nieuwe Energie zit, is zijn speedgebruik ook weer toegenomen. Ook dealt hij een beetje om wat extra’s te verdienen bovenop zijn weekgeld, maar ook om zijn verslaving te onderhouden.

Als het goed is kan Ronald binnen 3 tot 6 maanden doorstromen naar een C-woning. Zijn aanvraag is namelijk net geaccepteerd en hij gaat dus een begeleid traject van 2 jaar aan om weer zelfstandig te gaan wonen.

“Het op mezelf wonen is het probleem niet. Maar ik erken wel dat ik een probleem heb en ik heb hier begeleiding bij nodig om geen terugval te krijgen. Ook heb ik begeleiding nodig voor mijn schulden.”

Ronald vindt het aan de ene kant wel goed dat een De Binnenvest er is en hem kan opvangen maar hij vindt het er wel erg moeilijk.

“Er is gewoon geen privacy en juist door dat gebrek voel ik me enorm eenzaam. Je voelt je eenzaam maar bent nooit alleen. Als je even alleen wil zijn kan je gewoon nergens heen, je kant niet ‘thuiskomen’.”

Hij erkent wel dat het misschien maar beter is dat het niet te comfortabel is daar. Als het ‘te gezellig’ is dan stimuleert het mensen natuurlijk ook niet om daar weg te gaan. Je moet het eigenlijk ‘klote’ vinden zodat je stappen onderneemt.

Toekomstperspectief/wensen

Hoewel Ronald een huis (C-woning) in Leiden krijgt toegewezen binnenkort, zou hij toch het liefst in de Bollenstreek wonen. Hij is geboren in Sassenheim en zou daar ook graag naar toe willen. Hij is er opgegroeid, heeft zijn netwerk (familie, vrienden) daar en houdt erg van de rust die er is. Hij zou hier wel graag begeleiding bij willen.

“Ik dacht dat mijn problemen allemaal wel meevielen en dat ik er was voor mijn kinderen totdat mijn zoon een ‘rap’ voor mij had geschreven. Dat raakte mij heel erg en toen zag ik pas in wat voor problemen ik had.”

Hij vindt dat het stappenplan en de begeleiding goed werken, dus hij wil er graag mee doorgaan. Het zou echter wel beter zijn als hij zijn eigen ‘plekkie’ zou hebben.

“Gewoon een plekkie waar je een fotootje kan ophangen ofzo, iets voor jezelf.”

Bijlage 6. Sylvester, Nieuwe Energie

Bij aankomst bij Nieuwe Energie treffen we Sylvester met een aantal anderen voor de deur. Iedereen (cliënten, beveiliging en medewerker van de opvang) staat relaxt in de zon met een koffie en een sigaretje. Als Sylvester zo ver is zoeken we met een van de medewerkers een rustig kantoortje op voor het gesprek. Terwijl er nog koffie word gehaald, vraag ik Sylvester naar zijn weekend en hij brandt eigenlijk al gelijk los. Nog voor we de koffie hebben zitten we midden in het verhaal hoe hij dakloos is geworden:

Verleden

“Ik ben niet zoals de meeste mensen hier hoor, ik heb een dubbele HBO op zak en was ondernemer. In 2014 had ik nog een eigen bedrijf en maakte ik 160.000 euro omzet, toen gingen de zaken nog goed en had ik mijn zaken goed voor elkaar. Ik besloot toen te gaan uitbreiden en trok in een pand op basis van huurkoop. Er moest een hoop gebeuren aan het gebouw maar dat vond ik niet erg.”

In dit pand had hij een werk- en een woonruimte gemaakt, een constructie die ‘de regeltjes een beetje kon buigen’ zegt hij zelf. Hij mocht er officieel niet wonen namelijk en kon zich er dan ook niet inschrijven. Toen hij zijn appartement waar hij wel ingeschreven stond opzegde om geld te besparen was hij zich bewust van de eventuele problemen.

“Mijn appartement had ik opgezegd, want ja dat is toch weer 550 euro per maand. Ik wist wel dat ik daar uiteindelijk iets van zou horen maar dacht dat komt later wel, een beetje ‘struisvogelen’²⁰, dus. Ik moest eerst mijn hoofd boven water zien te houden.”

Inmiddels liep de huurachterstand op en hoewel hij nog geld tegoed had van de eigenaar (door de investeringen/verbouwingen die hij had gedaan) kwam hij in financiële problemen. Het ging echt mis toen hij in december 2015 zijn ID-kaart en bankpas kwijtraakte. Omdat hij niet stond ingeschreven op een adres kon hij geen van beide terugkrijgen dus dit was echt een probleem.

Huidige situatie

Hij zit nu 6 weken bij De Binnenvest maar hij vindt dat er nog niet veel voor hem is gedaan. De maatschappelijk werker die hij zou krijgen stopte er mee en de vervanging was nog niet geregeld. Nu heeft hij nog geen inkomen, geen begeleiding en dus ook nog geen plan van aanpak.

“Als ik het op mijn eigen houtje kan regelen ben ik hier wel binnen anderhalve maand weg. Dan pak ik wel een paar zwarte (illegale) klusjes op.”

Wat voor zwart werk hij doet is hij een beetje vaag over. Hij heeft het af en toe over ‘een logo ontwerpen’ maar ook over wiet doorverkopen aan medebewoners. Zonder geld is hij natuurlijk wel gedwongen zijn zaakjes te regelen en het lijkt er op dat hem dat wel enigszins goed af gaat.

Hij geeft zelf aan dat zijn middelengebruik niet erg problematisch is. Hij rookt dagelijks marihuana om medicinale redenen (naar eigen zeggen) omdat het hem rustig maakt. Als ik dat niet heb ontstaan er wel weer problemen.

---

²⁰ Kop het in het zand steken, negeren van problemen

“Bij mijn baas in Spanje mocht ik niet naar binnen voordat ik daar voor de deur een joint had gerookt.”

Toekomstperspectief/wensen

Voor nu is het plan om zijn zaakjes op orde te krijgen. Ook al ziet hij grotendeels zijn problemen zelf wel in, erkent hij ook wel dat hij begeleiding nodig heeft bij sommige zaken. Hij heeft zich aangemeld voor budgetbeheer en bewind voering.

“Ik moet nu vooral even rust krijgen, iemand die me kan helpen met zaken regelen kan daarvoor zorgen.”

Hij voorziet ongeveer 6 maanden begeleiding nodig te hebben om de dingen weer op de rails te krijgen, maar geeft aan dat het daarna ook wel verstandig zou zijn om wat langer door te gaan om terugval te voorkomen.

Om weer zelfstandig te kunnen gaan wonen zal Sylvester eerst zijn schulden moeten oplossen. Het ziet er naar uit dat hij waarschijnlijk eerst een tijdje in de schuldsanering zal gaan. Zijn woonwensen zijn verder niet veeleisend. Hij wil ‘een dak boven zijn hoofd’ en het liefst ook in de buurt van zijn zoon. Gezien zijn verhaal lijkt dit wel realistisch als hij zijn schuld weet op te lossen.

Bijlage 7. Casus Victor, Ambulante Crisisopvang

Victor, een echte Hagenees, is net verhuisd naar zijn eigen (C-)woning in Noordwijk met zijn vriendin, kind en kersverse baby. De verhuisdozen staat letterlijk nog in de gang op het moment van het interview. Hij had een lange dag achter de rug met verhuizen en klussen maar kon het toch nog opbrengen om de enquête te doen.

Verleden

Noordwijk is niet de plek die hij in de eerste instantie in gedachten had. Zijn vriendin vindt het maar niets, ze moet nu met haar 45km autootje reizen naar Den Haag voor haar werk. Ze hadden echter niet veel keus. Een jaar geleden raakten ze dakloos. Ze hebben noodgedwongen een aantal maanden op een boot gewoond. Maar dit kwam met allerlei nadelen die niet vol te houden waren. Ze hadden geen postadres dus ook geen uitkering, daar kwam nog eens bij dat het in de winter veel te vochtig was op de boot. Overal lag tapijt en door het vocht en de verwarming ontstond er schimmel. Toen hun zoontje ziek werd en helemaal onder de uitslag zat besloten ze dat het echt niet langer kon.

Via Brijder Verslavingszorg, waar Victor vanwege zijn verslavingsproblematiek kwam, kwamen ze in contact met De Binnenvest. Ze kregen toen vrij snel een Ambulante Crisisopvang woning aangeboden in Katwijk waar ze voor 3 maanden konden blijven tot er andere opvang geregeld kon worden. De 3 maanden werden uiteindelijk 6 maanden omdat de vriendin van Victor zwanger was en op het punt stond te bevallen. Ze besloten te wachten tot de baby geboren werd en De Binnenvest ging hier mee akkoord.

Huidige situatie

Omdat de Crisisopvang-woning tijdelijk was moest er natuurlijk een volgende stap volgen. Met een 3 partijen overeenkomst schreven zij zich in voor een C-woning. Dit betekende dus wel dat wanneer er iets vrijkwam ze dit moesten accepteren. Dit werd een woning in Noordwijk. Iets waar ze in de eerste instantie tegenop zagen. Victor kijkt er nu echter anders tegenaan. Hij vindt het wel prima zo. Nu heeft hij een stabiele plek om zijn leven op orde te krijgen. Hij ziet het als “een nieuwe start, tijd om even rustig aan te doen, en zorgen dat we ons thuis voelen hier”. Hij zegt klaar te zijn met Den Haag en wil een nieuw leven opbouwen. Hoewel zijn vriendin hier nog wat anders tegenaan kijkt ziet zij ook wel in dat het voor nu een goede oplossing is.

Toekomstperspectief/wensen

Wanneer we het hebben over zijn (hun) woonwensen, komt naar voren dat ze er eigenlijk altijd van gedroomd hebben om naar het buitenland te gaan. Spanje lijkt ze wel wat, maar voorlopig moeten ze eerst hier wat opbouwen “en dat is wel goed”. Daarnaast is hij blij dat hij nu op zichzelf is en niet meer zo ‘in de zorg’. Hoewel hij nog wel hulp nodig heeft met zijn schulden aflossen en wat structuur in zijn leven geeft hij wel aan:

“Ik wil niet meer geassocieerd worden met cliënt zijn, ik wil doorgroeien.”

De komende tijd zal niet makkelijk worden voor Victor en zijn gezin. Met het lage inkomen en de hoge kosten van luiers, Nutrilon en andere benodigdheden voor de kinderen wordt het even ‘op een houtje bijten’. Zijn drugsgebruik zal echter geen probleem meer zijn, geeft hij aan.

“Ik ben verslaafd geweest, maar nu niet meer. Mijn lichaam heeft te veel schade opgelopen, ik kan geeneens meer gebruiken.”

Bijlage 8. Inspirerende voorbeelden opvang- en woonconcepten

Deelvraag 1

Welke voorbeelden zijn er elders in het land die als inspiratie kunnen dienen voor decentrale, kleinschalige maatschappelijke opvang?

Deskresearch

Voor de eerste deelvraag van het onderzoek is deskresearch uitgevoerd om te zoeken naar voorbeelden van decentrale maatschappelijke opvang. Omdat letterlijke voorbeelden niet zijn gevonden is er ook gekeken naar alternatieve woonvormen/opvang die eventueel ter inspiratie zouden kunnen dienen. Om te beginnen zijn we gaan zoeken naar (bij ons) bekende woonconcepten. Hieronder een lijst van de zoektermen die hiervoor gebruikt zijn:

- Housing First
- Key Rings, Buurtkring, buurtcirkel
- Begeleid/beschermd wonen
- Hospita/pension
- Contingent wonen
- Critical Time Intervention
- Alternatieve opvang

Via de resultaten van deze termen hebben we een aantal voorbeelden kunnen vergaren. Sommige zijn in te delen in nader beschreven concepten, andere voorbeelden staan meer op zichzelf. Onderaan staan de voorbeelden beschreven uit De Magic Mix, een combinatie van alternatieve woonvormen waarin kwetsbare (niet-dragende) doelgroepen samenwonen met sterkere (dragende) doelgroepen. Deze voorbeelden zijn echter geen van alleen 'decentraal' te noemen, maar kunnen wel eventueel ter inspiratie dienen.

Inhoud:

- A. Maatschappelijke Opvang Woonconcepten
- B. Overige voorbeelden decentrale opvang
- C. Overige voorbeelden alternatieve woonvormen
- D. De Magic Mix

A. Maatschappelijke Opvang Woonconcepten

Housing First

Dit concept, met zijn oorsprong in New York (1992), is gebaseerd op de gedachte dat een huis een mensenrecht is. Het 'Housing First' model is bedoeld om toegang te verschaffen tot permanente ondersteunende huisvesting aan mensen zonder huis met bijvoorbeeld mentale problemen en verslavingen. De maatschappelijke ondersteuning is gericht op het behouden van de woning en van daaruit werken aan psychische en maatschappelijke rehabilitatie. Dit concept wordt door verschillende organisaties in Nederland toegepast of gebruikt ter inspiratie van een eigen model.

[\(http://www.pathwayshousingfirst.org/\)](http://www.pathwayshousingfirst.org/)

Voorbeelden hiervan zijn:

- LIMOR; "Opvangen, aanpakken, loslaten". Hierin wordt ook met het Housing First concept gewerkt.
<http://www.limor.nl/organisatie>
- Discus (HVO Querido). Discus verhuurt woningen aan dak- en thuislozen in combinatie met ondersteuning in wonen en leven. <http://hvoquerido.nl/locatie/discus-discusstraat/>
- Onderzoek naar Housing First in Nederland is gedaan door *Academische werkplaats Opvang & Herstel*: Housing First principes en praktijken <http://www.impuls-onderzoekscentrum.nl/Housing+First+principes+en+praktijken>

Keyring

Het idee van Keyring ondersteuning is het creëren van een netwerk waarbij kwetsbare mensen elkaar ondersteunen met hulp van een vrijwilliger vanuit een zelfstandige woonsituatie. De leden van een Keyring groep helpen elkaar en spreken regelmatig af. Zo kunnen mensen ondersteuning en hulp ontvangen wanneer ze dat nodig hebben.

Voorbeelden hiervan zijn:

- Buurtkring (Keyring): Limburg <https://www.roermond.nl/4/Om/Om-Actueel/Buurtkring-ondersteuning-in-een-eigen-netwerk-in-eigen-buurt.html>
- Pameijer Buurtcirkel: <http://buurtcirkel.nl/>, omgeving Rotterdam
- Samenwerken in de wijk (HVO Querido). Netwerk van partners in de wijk ipv centraal geregelde hulp.
<http://hvoquerido.nl/wp-content/uploads/2016/07/samenwerking-in-de-wijk-volkskrant.pdf>

Critical Time Intervention

Deze methodiek is geen opvang- of woonconcept maar een methode van woonbegeleiding voor mensen die zonder tussenkomst van de nachtopvang worden gehuisvest. *Critical Time Interventie* is een gestructureerde en in tijd beperkte interventie voor sociaal kwetsbare mensen die een kritische transitie doormaken. Een voorbeeld van een kritische transitie is de overgang van een maatschappelijke opvangvoorziening of een penitentiaire inrichting naar begeleid of zelfstandig wonen. Effectief gebleken in het verminderen van dagen dakloosheid, verminderen van episodes van dakloosheid, verminderen van negatieve symptomen van schizofrenie en het verminderen van de kans op heropname in een psychiatrische instelling.

<http://www.impuls-onderzoekscentrum.nl/Critical-Time-Intervention/>

Studie naar de effectiviteit van CTI in NL <http://impuls-onderzoekscentrum.nl/index.php?pid=19&id=115&form=publicatie&mode=view>

B. Overige voorbeelden decentrale opvang:

- *Sociowoningen*; huizen en appartementen voor mensen met een beperking met (minimale begeleiding). Onder sociowoningen verstaan wij wooneenheden gelegen aan de rand van het ziekenhuisterrein of in de open maatschappij, voor kleine groepen psychiatrische patiënten. Zij zijn zo opgezet dat mensen er voor onbepaalde tijd kunnen wonen met een minimum aan begeleiding. http://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/assets/articles/articles_2013pdf.pdf
- *Decentraal wonen & werken*: In plaats van de vragen van mensen met een handicap in te passen in het bestaande hulpverleningssysteem, wordt het aanbod indien mogelijk aangepast aan de aard van de hulpvragen die mensen stellen. Kleinschalige nieuwe woon- en zorgseenheden ontstaan zoals onze 'ambulante huizen', onze woongroepen gericht op verzorging of op autisme. http://ebergiste.be/HTML/040201Hoek_Org_DecentW&W.htm
- *Decentrale vluchtelingenopvang*: Decentraal zijn de afdelingen die maatschappelijke begeleiding, hulp bij inburgering en integratie als kerntaak hebben. Onder Locaties & adressen vindt u alle locaties in onze regio. De 18 decentrale lokale afdelingen zijn in subregio's georganiseerd. Regiocoördinatoren geven in hun eigen subregio leiding aan de lokaal verantwoordelijke 'begeleiders vrijwilliger'. <http://www.vluchtelingenwerk.nl/middennederland/wat-wij-doen/decentrale-opvang#>

C. Overige voorbeelden alternatieve woonvormen:

- *Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-zorg*. De corporatiehandreiking 'Zelfstandig wonen voor bijzondere doelgroepen' geeft praktische informatie en beschrijft voorbeelden van corporaties als hulpmiddel en bron voor andere organisaties. <http://www.kcwz.nl/doc/nieuws/Zelfstandig-wonen-voor-bijzondere-doelgroepen.pdf>
- *Skaeve Huse*. Skaeve Huse zijn bijzondere woningen voor mensen die niet in een reguliere woning gedijen. Het is een woonconcept dat in Denemarken is ontwikkeld in de jaren 90. SEV Innovatie in Wonen heeft dit concept samen met partners in Nederland uitgewerkt. Eind 2010 verscheen een evaluatie van de resultaten in Nederland. http://www.opvang.nl/files/Denemarken_bouwt_skaeve_huse_voor_daklozen-metplaatjes.pdf & http://sev.platform31.nl/projecten/project.asp?code_exp=3295&zoek=true&zoekString=skaeve
- *Preventie & aanpak van dakloosheid van gezinnen*. http://www.opvang.nl/files/090710_Eindrapport_Dakloze_gezinnen_na_huisuitzetting-def.pdf
- *Project Woningcontingent*. Via dit project stellen Tilburgse woningcorporaties woningen beschikbaar aan mensen die zijn uitbehandeld in een psychiatrische kliniek of uit de gevangenis komen. <http://www.corpovenista.nl/dossier-mkba/project-woningcontingent-maatschappelijk-zeer-renderend/>
- *Stichting Buurt M/V*. Stichting Buurt M/V is opgericht in Rotterdam om inwoners met verslavings-, psychiatrische- en eenzaamheidsproblematiek praktisch te ondersteunen bij het zelfstandig wonen. <http://www.zorgin2030.nl/broedplaatsen/broedplaats-rotterdam/stichting-buurt-mv/>

- *Ex-gevangenen samenwonen met studenten.* In Zwolle krijgt een project waarbij ex-gedetineerden gaan samenwonen met studenten steeds meer vorm. Dit genereerde de volgende media aandacht: http://www.rtvoost.nl/nieuws/default.aspx?nid=244364&_ga=1.9069104.406313869.1472735857 & <http://www.parool.nl/amsterdam/student-in-1-huis-met-ex-gevangene-in-denemarken-werkt-het~a4128124/> & <http://www.metronieuws.nl/binnenland/amsterdam/2015/08/d66-studenten-en-gevangenen-onder-een-dak>
- *Nachtopvang in Zelfbeheer.* Nachtopvang in Zelfbeheer (NoiZ) biedt een slaapplek voor de nacht aan dak- en thuislozen. De NoiZ wordt beheerd door mensen die zelf dakloos zijn geweest en dus begrijpen hoe het is om dakloos te zijn. <https://www.tussenvoorziening.nl/hulp-nodig/opvang/nachtopvang-in-zelfbeheer/> & <https://www.tussenvoorziening.nl/hulp-nodig/wonen/noiz-wonen-t-groene-sticht/>
- *Het Corporatiehotel.* Een zogeheten ‘preventieve voorziening’. De voorziening biedt in samenwerking met de Woningcorporatie en Het Vierde Huis (Woningnet) tijdelijk wonen, wanneer u snel een betaalbare woonruimte nodig heeft, als eerste stap naar rust en stabiliteit. <https://www.tussenvoorziening.nl/hulp-nodig/wonen/corporatiehotel-1/>

D. De Magic Mix:

Er is tevens gekeken naar de voorbeelden van de verschillende alternatieve woonvormen uit ‘De Magic Mix’. Bij deze woonvormen wonen verschillende (dragende al dan niet-dragende) doelgroepen bij elkaar in een complex/gebouw. Een interessante oplossing voor snelle tijdelijke opvang, maar ook juist door dit karakter niet heel aantrekkelijk voor mensen die een lange termijn oplossing zoeken. De voorbeelden zijn bondig samengevat hieronder.

- *Short Stay Facility Dordrecht:* SSF Dordrecht biedt huisvesting voor diverse groepen. Deze worden zowel geclusterd (per verdieping), als gespreid (door elkaar) gehuisvest. Doelgroepen: Arbeidsmigranten, studenten, statushouders, scheidingsgevallen, GGZ-cliënten.
- *Genderhof Eindhoven:* De doelgroepen die zich aanmelden voor de vrijgekomen woningen zijn voornamelijk studenten en arbeidsmigranten. Maar ook andere doelgroepen worden gehuisvest: scheidingsgevallen, starters, expats, GGZ-cliënten, ex dak- en thuislozen en mensen die huisvesting dicht bij werk zoeken. Al deze nieuwe bewoners krijgen een tijdelijk huurcontract naar aard van korte duur voor minimaal drie maanden. Deze contractvorm mag hier aangeboden worden omdat het in principe gaat om een gebouw dat binnen afzienbare tijd gesloopt gaat worden. De nieuwe bewoners worden gespreid tussen de ouderen gehuisvest.
- *Bruishuis Arnhem:* In het Bruishuis wonen scheidingsgevallen, studenten en mensen met een psychiatrische achtergrond. Maar de mix is nog diverser. Door de pragmatische instelling waar het bewonersbedrijf mee startte is de mix van dragende en niet-dragende bewoners niet meer in balans. De mogelijke probleemgevallen worden nu beter gedoseerd, aldus Klein Nienhuis. Er zijn ook meer voorwaarden waar een potentiële bewoner aan moet voldoen wil hij of zij in aanmerking komen voor een woning. Men moet werk hebben of studeren. Tijdens een intakegesprek wordt gevraagd naar drank- en drugsgebruik. Men mag geen schulden hebben. Voorlopig laat de stichting alleen nog studenten toe. Het is zoeken naar een evenwicht.

De bewoners met een psychiatrische achtergrond zijn geclusterd gehuisvest op drie verdiepingen, die zijn afgesloten voor de andere bewoners. Deze bewoners krijgen 24-uursbegeleiding. De overige groepen bewoners zijn gespikkeld gehuisvest.

- *Akker71 Arnhem*: In 2013 kwam het verzorgingstehuis leeg te staan en nam Volkshuisvesting het dagelijks beheer over. De corporatie wilde een mix van woon- en werkfuncties creëren in het gebouw. Doelgroepen: Scheidingsgevallen, GGZ-cliënten, ouderen, statushouders
- *Mixx Inn Den Haag*: Op dit moment worden alleen MOE-landers (met name Polen) en jongvolwassenen met een lichte psychiatrische achtergrond gehuisvest.
- *De Sterren Utrecht*: Om het project te kunnen financieren en om een weg naar zelfstandigheid voor deze jongeren mogelijk te maken, is gekozen om studenten en 'jeugdzorg-jongeren' gemengd te huisvesten in een studentencomplex. Door de voorzieningen van de woning (huiskamer, keuken, badkamer, toiletten en schoonmaak) te delen, leven de bewoners intensief samen. Ook een zelf ingestelde app-groep en wekelijkse huisvergaderingen dragen hieraan bij. De mix zorgt er aan de ene kant voor dat de studenten een voorbeeldfunctie kunnen vervullen voor de jongeren. Aan de andere kant maakt de aandacht en informele zorg die de studenten leveren, het mogelijk de professionele inzet te beperken.
- *De Saffier Utrecht*: De studenten en starters worden 'gespikkeld geplaatst' in het complex. Zij wonen tot midden 2016 tussen de ouderen. Maar ook na deze periode leven jongeren en ouderen samen. De nieuwe bewoners delen namelijk alle voorzieningen in de plint van het verzorgingstehuis met de 55-plussers in de aanleunwoningen naast het complex. Om in aanmerking te komen voor een woning in dit tijdelijke project, moeten jongeren een motivatiebrief schrijven en hun CV meesturen. Er zijn echter geen specifieke richtlijnen waarop iemand wordt geselecteerd. Het project moet bij de persoon passen, aldus Van Dorst. En de jongere moet zich willen inzetten voor de ouderen en het project. Het project is een innovatief sociaal experiment.
- *De Studio Amsterdam*: In het oude GAK-gebouw aan de A10 in Amsterdam-West, zijn na tien jaar leegstand 650 kleine koop- en huurwoningen gerealiseerd voor jongeren. In de Zuidvleugel wonen zowel studenten als promovendi, jonge werkenden als alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's). Hier is om verschillende redenen voor gekozen. De studenten en werkende jongeren hebben wellicht dezelfde interesses, maar hun ritme is anders. De werkende jongeren wil doordeweeks rust en in het weekend pas reuring. De student maakt dit onderscheid minder. De statushouders zijn pas recentelijk in beeld gekomen. Aanvankelijk waren deze verdiepingen bestemd voor jongeren die begeleid wonen.
- *Neboklooster Nijmegen*: In 2014 werd een begin gemaakt met de herontwikkeling van het oude klooster uit de jaren twintig van de vorige eeuw. Inmiddels zijn 61 appartementen gerealiseerd, die gehuurd worden door het RIBW. Zij verhuurt de appartementen aan kwetsbare mensen, die toe zijn aan zelfstandige woonruimte. Een aantal studenten die voor de verbouwing hier antikraak woonde heeft ook een plekje gekregen in het project. Het doel is dat mensen leren om samen te leven, zonder dat er veel wordt gestuurd vanuit een professionele organisatie. De mensen die zich melden bij het RIBW hebben een verschillende achtergrond: mensen met autisme, mensen met lichte psychiatrische problematiek, ex-dak- en thuislozen en ex-verslaafden. Potentiële bewoners melden zich deels aan via het RIBW, maar deels ook via andere zorginstanties waarmee het RIBW veel contact heeft. De mensen worden gespikkeld *gehuisvest*.

- *Irenehof Peel en Maas*: De procedures voor toewijzing van een woning in Irenehof zijn niet anders dan bij andere sociale woningen van Wonen Limburg. Iedereen die op een sociale woning mag reageren in de regio en dus ingeschreven staat bij 'Wonen in Limburg' komt in aanmerking. Aangezien het hier om tijdelijke contracten gaat, melden zich in de praktijk alleen woningzoekenden die snel een woning nodig hebben, zoals arbeidsmigranten, scheidingsgevallen, starters en sinds kort ook statushouders. De doelgroepen wonen volledig door elkaar in het complex. Er worden geen extra voorwaarden gesteld aan de potentiële bewoners, behalve dat men tijdens verblijf in Irenehof aantoonbaar moet reageren op ander woningaanbod. Het beheer van het complex is niet anders dan bij het overige bezit van Wonen Limburg.
- *The Budget Hotel Hazerswoude-Rijndijk*: The Budget Hotel Hazerswoude Rijndijk is een commercieel hotel dat zich met name richt op gasten in het midstay en longstay segment (85 - 90 procent). In de regio Leiden mikt het hotel op een zeer diverse mix aan groepen die tijdelijke goedkope woonruimte zoeken. Iedereen is welkom in het hotel, aldus Keutgen: zowel expats en studenten als arbeidsmigranten, GGZ-cliënten, scheidingsgevallen, starters en toeristen. Al deze groepen verblijven in het hotel of hebben dit recentelijk gedaan. De grootste groepen die het hotel huisvest zijn studenten (50 procent) en arbeidsmigranten (25 procent). De initiatiefnemer is in gesprek met omliggende De Magic Mix 55 gemeenten om ook statushouders op te nemen.
- *Corporatiehotel 2 Utrecht*: In 2008 gestart in een portiekflat van woningcorporatie Mitros. Huisvester van ex dak- en thuislozen De Tussenvoorziening huurt en verhuurt hier dertig zelfstandige woningen van ongeveer 25 m2 aan huishoudens van maximaal twee personen. De overige tien woningen worden verhuurd aan een organisatie die licht verstandelijk gehandicapten huisvest en begeleidt. De naam 'hotel' is misleidend, want het gaat hier niet om logies. De bewoners hebben een gewoon een sociaal huurcontract of een tijdelijk contract met begeleid wonen. Het project is permanent, maar de woningen worden als tijdelijk verblijf aangeboden. De bewoner is verplicht om direct op zoek te gaan naar passende vervolghuisvesting.
- *Het Jongerenhuis Eindhoven*: Het is een kleinschalig project. Het bestaat uit twee vooroorlogse panden aan de rand van het centrum van Eindhoven waar dertien bewoners intensief samenwonen. De bewoners zijn voor de helft studenten of werkende jongeren en voor de andere helft jonge 'ongedocumenteerden', oftewel illegale asielzoekers. De panden zijn in bezit van een stichting. De stichting biedt naast de woonruimte ook taallessen, sportactiviteiten en talentsupport aan alle bewoners. Er zijn ongeveer 25 vrijwilligers actief in het project. Elke asielzoeker heeft een coach en elke student een maatje. Daarnaast biedt een informeel circuit de asielzoekers juridische, psychologische en medische ondersteuning.

Bijlage 9. Onderbouwing van de schatting woningbehoefte.

We passen de cijfers van de enquête toe op de jaarcijfers van de Binnenvest. De bovengrens van het aantal benodigde woningen wordt gevormd door mensen die zeggen in een zelfstandige woning te willen wonen (tabel 3.10). De ondergrens wordt gevormd door mensen die niet in een kleine voorziening willen wonen maar zelfstandig (tabel 3.13). Het verschil tussen de boven- en de ondergrens bestaat uit mensen die geen bezwaar hebben tegen beide woonvormen. Eerst kijken we naar de mensen uit de enquête die op dat moment in de dag- en nachtopvang of crisisopvang zaten, daarna naar de mensen die verbleven in Sociaal Pension of beschermd wonen in de wijk.

Woningbehoefte **zelfstandige woning** op basis van woonwensen van mensen in dag- en nachtopvang en crisisopvang.

Unieke cliënten dag- en nachtopvang en crisisopvang 488

- Percentage dat zegt in een zelfstandige woning te willen wonen: 98% (tabel 3.10)

Behoefte aan zelfstandige wooneenheden: 478

- Percentage dat zegt niet in een kleine voorziening te willen wonen 86% (tabel 3.13)

Behoefte aan zelfstandige wooneenheden: 419

Woningbehoefte **zelfstandige woning** op basis van de woonwensen van mensen in Sociaal Pension en beschermd wonen in de wijk.

Unieke cliënten in Sociaal pension en beschermd wonen in de wijk: 87.

- Percentage dat zegt in een zelfstandige woning te willen wonen: 86% (tabel 3.10)

Behoefte aan zelfstandige wooneenheden: 74

- Percentage dat zegt niet in een kleine voorziening te willen wonen 79% (tabel 3.13)

Behoefte aan zelfstandige wooneenheden: 68

Maximale behoefte zelfstandige woningen op basis van woonwensen $478 + 74 = 552$

Minimale behoefte zelfstandige woningen op basis van woonwensen $419 + 68 = 487$

Schatting: ongeveer 500 woningen op jaarbasis

Woningbehoefte **kleinschalige voorziening** op basis van woonwensen van mensen in dag- en nachtopvang en crisisopvang

Unieke cliënten dag- en nachtopvang en crisisopvang 488

- Percentage dat zegt in een kleine voorziening te willen wonen (of daar geen bezwaar tegen heeft) 14% (tabel 3.13)

Behoefte aan kleinschalige voorzieningen (uitgedrukt in wooneenheden): 68

- Percentage dat zegt niet zelfstandig te willen wonen 2% (tabel 3.10)

Behoefte aan kleinschalige voorzieningen (uitgedrukt in wooneenheden): 10

Woningbehoefte **kleinschalige voorziening** op basis van woonwensen van mensen in dag- en nachtopvang en crisisopvang

Unieke cliënten in Sociaal pension en beschermd wonen in de wijk: 87.

- Percentage dat zegt in een kleine voorziening te willen wonen (of daar geen bezwaar tegen heeft) 21% (tabel 3.13)

Behoefte aan kleinschalige voorzieningen (uitgedrukt in wooneenheden): 18

- Percentage dat zegt niet zelfstandig te willen wonen 14% (tabel 3.10)

Behoefte aan kleinschalige voorzieningen (uitgedrukt in wooneenheden): 12

Maximale behoefte kleinschalige voorzieningen op basis van woonwensen $68 + 18 = 86$

Minimale behoefte kleinschalige voorzieningen op basis van woonwensen $10 + 12 = 22$

Schatting ongeveer: ongeveer 50 wooneenheden op jaarbasis.

IVO
Heemraadssingel 194
3021 DM Rotterdam
T 010 425 33 66
F 010 276 39 88
Secretariaat@ivo.nl
www.ivo.nl